

WICEPREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
PIOTR MIKLIS

KRR.410.1.2.2025

Pan
Dariusz Rhode
Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia
Społecznego

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
al. Niepodległości 190
00-608 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/25/001 Wykonanie budżetu państwa w 2024 r. w części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oraz realizacja planów finansowych Funduszu Emerytalno-Rentowego, Funduszu Administracyjnego i Funduszu Prewencji i Rehabilitacji

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, al. Niepodległości 190, 00-608 Warszawa
Kierownik jednostki kontrolowanej	Dariusz Rohde, Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, od 28 marca 2024 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełniła Aleksandra Hadzik, Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, od 29 października 2018 r. do 27 marca 2024 r.
Okres objęty kontrolą	Rok 2024 oraz okres wcześniejszy i późniejszy, w którym miały miejsce działania lub zaniechania związane z planowaniem i wykonaniem ustawy budżetowej na rok 2024. W przypadku konieczności porównania niektórych danych z danymi za lata 2021–2023 okres kontroli obejmuje również te lata.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Kontrolerzy	1. Joanna Szulowska, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KRR/74/2024 z 13 grudnia 2024 r. 2. Joanna Rogulska, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KRR/77/2024 z 13 grudnia 2024 r. 3. Paweł Wąsowski, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KRR/75/2024 z 13 grudnia 2024 r. 4. Piotr Narel, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KRR/76/2024 z 13 grudnia 2024 r.

(akta kontroli str. 1-8)

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 623; dalej: ustawa o NIK.

II. Cel i zakres kontroli

Cel kontroli

Celem kontroli było dokonanie oceny wykonania budżetu państwa na rok 2024 pod względem legalności, celowości, rzetelności i gospodarności działań podejmowanych przez dysponenta części budżetowej 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (dalej: KRUS lub Kasa) oraz działań podejmowanych przez Prezesa KRUS jako dysponenta Funduszu Emerytalno-Rentowego (dalej: FER), Funduszu Administracyjnego (dalej: FA) i Funduszu Prewencji i Rehabilitacji (dalej: FPIR).

Ocenie podlegały w szczególności:

- realizacja wydatków budżetu państwa w części 72 – KRUS, w tym rzeczowe efekty uzyskane w wyniku realizacji zadań finansowanych ze środków publicznych,
- planowanie i realizacja przychodów FER, FA i FPIR,
- planowanie i wykonanie kosztów FER, FA i FPIR, wykorzystanie otrzymanych dotacji przez FER i FPIR oraz efekty realizowanych zadań, w tym stopień ich realizacji,
- gospodarowanie wolnymi środkami FER, FA i FPIR,
- sporządzenie sprawozdań budżetowych (rocznych oraz za IV kwartał 2024 r.) oraz wybranych sprawozdań za IV kwartał 2024 r. w zakresie operacji finansowych, dotyczących części 72 – KRUS, FER, FA i FPIR,
- system kontroli zarządczej w zakresie prawidłowości sporządzania sprawozdań budżetowych (rocznych oraz za IV kwartał 2024 r.) oraz wybranych sprawozdań za IV kwartał 2024 r. w zakresie operacji finansowych, dotyczących części 72 – KRUS, FER, FA i FPIR,
- nadzór i kontrola sprawowane przez dysponenta części budżetu państwa w trybie art. 175 ust.1 i 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych² (dalej: ufp), w tym nadzór nad wykorzystaniem i rozliczeniem dotacji wypłaconych z budżetu państwa w części 72 – KRUS.

Ponadto przeprowadzono analizę porównawczą danych ujętych w rocznym sprawozdaniu Rb-27 z wykonania planu dochodów budżetowych w 2024 r. z wynikami roku 2023.

Zakres kontroli

Podstawą sformułowania oceny wymienionych wyżej obszarów były ustalenia dokonane w wyniku następujących działań kontrolnych:

- analiza realizacji wydatków budżetu państwa w części 72 – KRUS, w tym efektów uzyskanych w wyniku wydatkowania środków publicznych,
- kontrola prawidłowości blokowania planowanych wydatków w części 72 – KRUS,
- szczegółowa analiza wybranych dotacji budżetowych zrealizowanych w części 72 – KRUS oraz kontrola wykorzystania środków otrzymanych z rezerw budżetowych w części 72 – KRUS,
- analiza stanu zobowiązań w części 72 – KRUS,
- analiza zmian planów finansowych FER, FA i FPIR,
- analiza wykonania planu przychodów i planu kosztów FER, FA i FPIR, w tym analiza realizacji zadań i uzyskanych efektów rzeczowych w wyniku poniesionych kosztów,
- analiza stanu pozostałych do zapłaty należności FER, FA i FPIR,
- szczegółowa analiza wybranej próby kosztów FER, FA i FPIR,

² Dz. U. z 2024 r. poz. 1530, ze zm.

- analiza stanu zobowiązań FER, FA i FPiR,
- gospodarowanie wolnymi środkami FER, FA i FPiR,
- analiza prawidłowości sporządzenia rocznych i za IV kwartał 2024 r. sprawozdań budżetowych oraz wybranych sprawozdań za IV kwartał 2024 r. w zakresie operacji finansowych dotyczących części 72 – KRUS oraz FER, FA i FPiR,
- analiza stosowanych przez Prezesa KRUS procedur kontroli zarządczej dotyczących sporządzania rocznych i za IV kwartał 2024 r. sprawozdań budżetowych oraz wybranych sprawozdań za IV kwartał 2024 r. w zakresie operacji finansowych dotyczących części 72 – KRUS oraz FER, FA i FPiR.

Opis ustaleń kontrolnych przedstawiono w części IV. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe kontrolowanej działalności.

Zgodnie z założeniami kontroli wykonania budżetu państwa w 2024 r., mając na uwadze dotychczasowe wyniki kontroli NIK, w tym nieujawnienie nieprawidłowości, które mogły mieć wpływ na prowadzenie ksiąg rachunkowych w bieżącej kontroli, jak również fakt, iż księgi rachunkowe i sporządzane na ich podstawie sprawozdanie finansowe KRUS podlegają badaniu przez biegłego rewidenta³, odstąpiono od badania systemu rachunkowości i ksiąg rachunkowych KRUS.

(akta kontroli str. 3970)

³ W opiniach o sprawozdaniach finansowych za lata 2021–2023 biegły rewident stwierdził, że sprawozdania finansowe KRUS za każdy badany rok przedstawiały rzetelny i jasny obraz sytuacji finansowej jednostki, a także że zostały sporządzone na podstawie prawidłowo prowadzonych ksiąg rachunkowych.

III. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Uzasadnienie oceny ogólnej

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie budżetu państwa w 2024 r. w części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oraz ocenia pozytywnie wykonanie w 2024 r. planów finansowych Funduszu Emerytalno-Rentowego, Funduszu Administracyjnego i Funduszu Prewencji i Rehabilitacji.

Prawidłowo dokonano blokowania planowanych wydatków oraz prawidłowo rozliczono i zgodnie z przeznaczeniem wykorzystano środki pochodzące z rezerw celowych. W wyniku kontroli próby dotacji w części 72 – KRUS ustalono, że badane dotacje zostały wykorzystane w pełni i celowo, tj. przekazane przez dysponenta części na FER. Dotacje zostały rzetelnie i terminowo rozliczone. Zadania nałożone na Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w 2024 r. zostały zrealizowane i zakres realizowanych zadań nie został ograniczony.

Zrealizowane przychody FER, FA i FPIR umożliwiły realizację zadań funduszy. Prawidłowo dokonano zmian w planach ww. funduszy. Koszty zostały przeznaczone na zadania ustawowe FER, FA i FPIR i realizowane były zgodnie z przepisami prawa, celowo i gospodarnie oraz zostały rzetelnie rozliczone przez dysponenta Funduszu.

Stwierdzone nieprawidłowości w zakresie:

- wydatkowania kwoty dotacji ze środków FPIR w wysokości 30 tys. zł dla Centrum Rehabilitacji Rolników (dalej: CRR) Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego SASANKA w Świnoujściu, niezgodnie z art. 114 ust. 1 pkt 1 oraz art. 114 ust. 1 pkt 7 w związku z art. 115 ust. 3 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej⁵ na realizację dwóch szkoleń,
- nierzetelnego ustalenia w planie rzeczowo-finansowym KRUS na 2024 r. liczby rolników i wysokości stawek przeznaczonych na rehabilitację rolników,

nie miały wpływu na ocenę wykonania planu finansowego FPIR.

⁴ W kontroli wykonania budżetu państwa w 2024 r. Najwyższa Izba Kontroli stosuje następujące oceny: pozytywna i negatywna. W przypadku gdy nie zostały spełnione kryteria ani dla oceny pozytywnej, ani dla negatywnej stosuje się ocenę w formie opisowej.

⁵ Dz. U. z 2024 r. poz. 799.

IV. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe⁶ kontrolowanej działalności

OBSZAR	1. Dochody budżetowe części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
Opis stanu faktycznego	W 2024 r. dochody budżetowe w części 72 – KRUS zostały zrealizowane w kwocie 3227,8 tys. zł i były o 17 832,2% wyższe od planu ustalonego w ustawie budżetowej na rok 2024 z dnia 18 stycznia 2024 r.⁷ (dalej: ustawa budżetowa na rok 2024) w kwocie 18 tys. zł. Były także wyższe o 1815,6% od dochodów uzyskanych w 2023 r. (168,5 tys. zł). Przekroczenie planowanych dochodów w stosunku do prognoz określonych w ustawie budżetowej na rok 2024 oraz uzyskanie wyższych dochodów w stosunku do 2023 r. spowodowane było zwrotem nienależnie pobranych świadczeń⁸ finansowanych z budżetu państwa zleconych do wypłaty KRUS w kwocie 3209,4 tys. zł, w szczególności z tytułu dodatkowego rocznego świadczenia pieniężnego dla emerytów i rencistów (tzw. trzynastka), oraz kolejnego dodatkowego rocznego świadczenia pieniężnego dla emerytów i rencistów (tzw. czternastka). Na koniec 2024 r. wystąpiły należności w kwocie 460 tys. zł, w tym kwota 167,4 tys. zł stanowiła zaległości. Zaległości te były o 660,9% (o 145,4 tys. zł) wyższe od zaległości na koniec 2023 r. (22 tys. zł) i dotyczyły głównie nienależnie pobranych świadczeń finansowanych z budżetu państwa zleconych do wypłaty KRUS, w szczególności dodatkowego rocznego świadczenia pieniężnego dla emerytów i rencistów („13”) oraz kolejnego dodatkowego rocznego świadczenia pieniężnego dla emerytów i rencistów („14”). (akta kontroli str. 2730-2731, 2735-2745)

2. Wydatki

OBSZAR	2.1 Wydatki budżetu państwa w części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
Opis stanu faktycznego	Wydatki budżetu państwa zostały zaplanowane w ustawie budżetowej na rok 2024 w części 72 – KRUS w kwocie 27 427 610 tys. zł. Wnioskami z 17 października i 18 października 2024 r. Prezes KRUS zwrócił się odpowiednio do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz do Ministra Finansów o zwiększenie dotacji budżetowej do FER o kwotę 620 000 tys. zł. Zwiększone zapotrzebowanie na środki budżetowe spowodowane było wzrostem liczby osób pobierających świadczenia z FER w roku 2024, co wynikało m.in. ze zmiany przepisów (art. 3 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników⁹). W wyniku tej zmiany w chwili nabycia prawa do emerytury z KRUS osoby uprawnione nie musiały (tak jak dotychczas)

⁶ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁷ Dz. U. poz. 122, ze zm.

⁸ Za kwoty nienależnie pobranych świadczeń uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do ich pobierania, a także świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzania w błąd organu wypłacającego świadczenia przez osobę pobierającą świadczenia.

⁹ Dz. U. poz. 1155.

zaprzestawać prowadzenia działalności rolniczej, by otrzymać wypłatę świadczenia emerytalnego, co zwiększyło liczbę świadczeniobiorców.

Po dokonaniu nowelizacji ustawy budżetowej na rok 2024¹⁰, decyzją Ministra Finansów z 30 listopada 2024 r., zwiększono wydatki w części 72 – KRUS z przeznaczeniem na dotację budżetową dla FER w wysokości 620 000 tys. zł.

Ponadto w trakcie roku wydatki w części 72 – KRUS zostały zwiększone ze środków rezerw celowych łącznie o 4,8 tys. zł, na podstawie sześciu decyzji Ministra Finansów (z 26 stycznia, 21 listopada, 26 listopada, 17 grudnia, 19 grudnia i 24 grudnia 2024 r.). Decyzje te podjęte zostały na podstawie wniosków Prezesa KRUS z 25 stycznia, 19 listopada, 21 listopada, 11 grudnia, 18 grudnia i 20 grudnia 2024 r.

Badaniem rezerw celowych objęto próbę 74,7% zrealizowanych wydatków z tytułu rezerw celowych dla dysponenta części 72 – KRUS w łącznej kwocie 3,6 tys. zł, co dotyczyło trzech decyzji Ministra Finansów: z 26 stycznia 2024 r. na kwotę 0,4 tys. zł, z 21 listopada 2024 r. – na kwotę 0,9 tys. zł oraz z 24 grudnia 2024 r. na kwotę 2,3 tys. zł.

Doboru próby dokonano celowo spośród decyzji Ministra Finansów uruchamiających środki z rezerw celowych po jednej z każdej pozycji rezerwy (poz. 16, poz. 78 i poz. 79), kierując się wielkością przyznanych kwot.

Środki z rezerw celowych przeznaczono, zgodnie z celem, na sfinansowanie:

- zobowiązań wymagalnych Skarbu Państwa w kwocie 0,4 tys. zł z tytułu wypłaty jednorazowego dodatku pieniężnego, o którym mowa w ustawie z dnia 15 stycznia 2016 r. o jednorazowym dodatku pieniężnym dla niektórych emerytów, rencistów i osób pobierających świadczenia przedemerytalne, zasiłki przedemerytalne, emerytury pomostowe albo nauczycielskie świadczenia kompensacyjne w 2016 r.¹¹,
- wypłaty zasiłków opiekuńczych (w kwocie łącznej 3,2 tys. zł), o których mowa w ustawie z dnia 16 września 2011 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi¹² jako zadanie zlecone do realizacji KRUS w 2024 r.

Przyznane rezerwy celowe wykorzystano w całości. Prawidłowo dokonano zmian w planie finansowym dysponenta części 72 – KRUS, polegających na zwiększeniu planu wydatków ze środków rezerw celowych.

W 2024 r. Prezes KRUS nie wnioskował oraz nie otrzymał środków z rezerwy ogólnej budżetu państwa.

W 2024 r. blokowania planowanych wydatków w części 72 – KRUS dokonano decyzją Zastępcy Prezesa KRUS¹³ z 24 grudnia 2024 r. na kwotę 90 000 tys. zł, dotyczącą świadczeń społecznych w wysokości 28 500 tys. zł oraz dodatkowego rocznego świadczenia pieniężnego oraz kolejnego dodatkowego rocznego świadczenia pieniężnego dla emerytów i rencistów w kwocie 61 500 tys. zł.

Blokowania planowanych wydatków dokonano na podstawie art. 177 ust. 1 pkt 3 w zw. z art. 177 ust. 3 pkt 2 ufp, w wyniku przeprowadzonej analizy wykonania planu świadczeń finansowanych z budżetu państwa zleconych do wypłaty KRUS

¹⁰ Ustawa z dnia 8 listopada 2024 r. o zmianie ustawy budżetowej na rok 2024 (Dz. U. poz. 1754).

¹¹ Dz. U. poz. 2011.

¹² Dz. U. z 2024 r. poz. 654, ze zm.

¹³ Decyzja znak: 72.4143.12.1.2024.BD, wydana z upoważnienia Prezesa KRUS.

za 11 miesięcy 2024 r., z której wynikało, że realizacja wydatków będzie niższa niż planowano.

W wyniku analizy sposobu podjęcia ww. decyzji dotyczącej blokowania planowanych wydatków nie stwierdzono nieprawidłowości. Blokowanie planowanych wydatków było zgodne z przepisami ufp i nastąpiło niezwłocznie po ustaleniu, że wydatek nie będzie realizowany.

(akta kontroli str. 2686-2715)

Plan wydatków po zmianach w części 72 – KRUS na 2024 r. został ustalony w wysokości 28 047 614,8 tys. zł.

Wydatki budżetu państwa w części 72 – KRUS zostały zrealizowane w 2024 r. w kwocie 27 953 815 tys. zł, tj. w 99,7% planu wydatków po zmianach.

Wydatki w części 72 – KRUS były wyższe o 5 749 840,4 tys. zł, tj. o 25,9% w stosunku do wykonania wydatków w 2023 r. (22 203 974,6 tys. zł), co spowodowane było w szczególności waloryzacją świadczeń emerytalno-rentowych w 2024 r. wypłacanych w ramach FER z zastosowaniem wskaźnika 112,12% (wzrost wydatków w tym zakresie o 5 750 480,2 tys. zł w porównaniu do wydatków 2023 r.).

W 2024 r. Kasa nie planowała i nie realizowała wydatków z budżetu środków europejskich.

W 2024 r. w części 72 – KRUS nie były realizowane wydatki na cele reklamowe i promocyjne.

W 2024 r. Prezes KRUS, jako dysponent części 72 – KRUS oraz państwowych funduszy celowych (FER, FA i FPIR), nie otrzymał polecenia Prezesa Rady Ministrów, w trybie art. 69 ust. 2 ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw¹⁴, dokonania wpłaty środków budżetowych na Fundusz Przeciwdziałania COVID-19.

Prezes KRUS, jako dysponent części 72 – KRUS oraz państwowych funduszy celowych (FER, FA i FPIR) zarządzanych przez Prezesa KRUS, nie otrzymał również polecenia Prezesa Rady Ministrów, w trybie art. 14 ust. 22 ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa¹⁵, dokonania wpłaty środków pieniężnych na Fundusz Pomocy.

W 2024 r. wydatki w części 72 – KRUS obejmowały trzy grupy ekonomiczne: dotacje w kwocie 24 820 873 tys. zł, świadczenia na rzecz osób fizycznych w kwocie 3 132 937,1 tys. zł oraz wydatki bieżące w kwocie 5 tys. zł. W ramach części 72 – KRUS nie planowano wydatków inwestycyjnych.

W 2024 r. wydatki na dotacje w części 72 – KRUS wyniosły 24 820 873 tys. zł i stanowiły 88,8% wydatków zrealizowanych w tej części. Dotacje na FER wyniosły 24 777 129 tys. zł, tj. 99,8% wydatków w grupie ekonomicznej dotacji.

U dysponenta części 72 – KRUS badaniem objęto próbę dotacji dobraną w sposób celowy ze względu na miesiące 2024 r., w których zrealizowano wydatki z tytułu dotacji w najwyższych kwotach, tj. w kwietniu 2024 r. (3 230 000 tys. zł) i w październiku 2024 r. (2 580 000 tys. zł).

¹⁴ Dz. U. poz. 568, ze zm.

¹⁵ Dz. U. z 2024 r. poz. 167, ze zm.

Skontrolowane operacje dotyczyły przekazania środków dotacji z rachunku bankowego wydatków budżetowych dysponenta części 72 – KRUS na rachunek bankowy FER w wybranych miesiącach, w łącznej kwocie 5 810 000 tys. zł i stanowiły 23,4% kwoty zrealizowanych wydatków na dotacje w 2024 r. w tej części budżetowej (24 820 873 tys. zł). Dotacje zostały rzetelnie i terminowo rozliczone. W badanej próbie nie stwierdzono nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 2447-2452, 2735-2782)

Ponadto, w części 72 – KRUS, w ramach zadań zleconych do wypłaty KRUS w 2024 r., zrealizowano wydatki w kwocie 3 132 931 tys. zł, z przeznaczeniem na:

- 2182 świadczenia rentowe dla inwalidów wojennych, wojskowych i osób represjonowanych w kwocie 86 584,7 tys. zł, stanowiącej 2,8% kwoty wydatków na zadania zlecone do wypłaty KRUS – podstawa prawna art. 4 ust. 1, art. 2 ust. 1 lit. a i art. 3 ustawy z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin¹⁶ w związku z art. 33 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników¹⁷ (dalej: usr),
- 258 408 ryczałtów energetycznych na kwotę 75 120,9 tys. zł, stanowiącą 2,4% kwoty wydatków na zadania zlecone do wypłaty KRUS – podstawa prawna art. 24 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatanach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego¹⁸, art. 3 ust. 1 i art. 4 ustawy z dnia 2 września 1994 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych¹⁹, art. 7 ust. 1 i art. 12 ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących cywilnym niewidomym ofiarom działań wojennych²⁰,
- 395 484 świadczenia pieniężne z tytułu pełnienia funkcji sołtysa na kwotę 134 043,1 tys. zł, stanowiącą 4,3% kwoty wydatków na zadania zlecone do wypłaty KRUS – podstawa prawna art. 3 i art. 9 ustawy o świadczeniu pieniężnym z tytułu pełnienia funkcji sołtysa²¹,
- 73 042 dodatki kombatanckie w kwocie 23 512,5 tys. zł, stanowiącej 0,8% kwoty wydatków na zadania zlecone do wypłaty KRUS – podstawa prawna art. 24 ustawy o kombatanach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego,
- 48 419 świadczeń pieniężnych dla osób deportowanych do pracy przymusowej, w kwocie 13 711 tys. zł, stanowiącej 0,4% kwoty wydatków na zadania zlecone do wypłaty KRUS – podstawa prawna art. 5 ust. 1 i art. 6 ustawy z dnia 31 maja 1996 r. o osobach deportowanych do pracy przymusowej oraz osadzonych w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich²²,
- 202 441 dodatki kompensacyjne w kwocie 9 779,7 tys. zł, stanowiącej 0,3% kwoty wydatków na zadania zlecone do wypłaty KRUS – podstawa prawna art. 24 ustawy o kombatanach oraz o niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego, art. 3 ust. 1 i art. 4 ustawy o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom

¹⁶ Dz. U. z 2025 r. poz. 195.

¹⁷ Dz. U. z 2025 r. poz. 197, ze zm.

¹⁸ Dz. U. z 2022 r. poz. 2039.

¹⁹ Dz. U. z 2021 r. poz. 1774.

²⁰ Dz. U. z 2021 r. poz. 1820.

²¹ Dz. U. z 2024 r. poz. 1650.

²² Dz. U. z 2021 r. poz. 1818.

- zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych,
- 1424 rodzicielskie świadczenia uzupełniające na kwotę 30 437,3 tys. zł, stanowiącą niemal 1% kwoty wydatków na zadania zlecone do wypłaty KRUS – podstawa prawna art. 10 ustawy z dnia 31 stycznia 2019 r. o rodzicielskim świadczeniu uzupełniającym²³,
 - 721 dodatków pieniężnych dla inwalidy wojennego na kwotę 890,9 tys. zł, stanowiącą 0,03% kwoty wydatków na zadania zlecone do wypłaty KRUS – podstawa prawna art. 4 ust. 1, art. 2 ust. 1 lit. c i art. 3 ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin w związku z art. 33 ust. 2 usr,
 - 89 zasiłków pogrzebowych po inwalidach wojennych, wojskowych i osobach represjonowanych na kwotę 356 tys. zł, stanowiącą 0,01% kwoty wydatków na zadania zlecone do wypłaty KRUS – podstawa prawna art. 4 ust. 1, art. 2 ust. 1 lit. d i art. 3 ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin w związku z art. 33 ust. 2 ustawy o usr,
 - 16 398 świadczeń pieniężnych dla żołnierzy zastępczej służby wojskowej w kwocie 5860,3 tys. zł, stanowiącej 1,9% kwoty wydatków na zadania zlecone do wypłaty KRUS – podstawa prawna art. 3 ust. 1 i art. 4 ustawy z dnia 2 września 1994 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych,
 - 60 świadczeń pieniężnych dla cywilnych niewidomych ofiar działań wojennych na kwotę 81,6 tys. zł, stanowiącą poniżej 0,1% kwoty wydatków na zadania zlecone do wypłaty KRUS – podstawa prawna art. 7 ust. 1 i art. 12 ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących cywilnym niewidomym ofiarom działań wojennych,
 - 3843 świadczenia wyrównawcze dla działaczy opozycji antykomunistycznej w kwocie 5357,2 tys. zł, stanowiącej 1,6% kwoty wydatków na zadania zlecone do wypłaty KRUS – podstawa prawna art. 10c i art. 10i ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych²⁴,
 - 782 713 dodatkowych rocznych świadczeń pieniężnych dla emerytów i rencistów („13”), w kwocie 1 393 984,1 tys. zł, stanowiącej 44,5% kwoty wydatków na zadania zlecone do wypłaty KRUS – podstawa prawna art. 2 i art. 14 ustawy z dnia 9 stycznia 2020 r. o dodatkowym rocznym świadczeniu pieniężnym dla emerytów i rencistów²⁵,
 - 767 435 kolejnych dodatkowych rocznych świadczeń pieniężnych dla emerytów i rencistów („14”), w kwocie 1 353 738 tys. zł, stanowiącej 43,2% kwoty wydatków na zadania zlecone do wypłaty KRUS – podstawa prawna art. 2 i art. 13 ustawy z dnia 26 maja 2023 r. o kolejnym dodatkowym rocznym świadczeniu pieniężnym dla emerytów i rencistów²⁶,
 - 32 zasiłki z tytułu objęcia obowiązkową kwarantanną, nadzorem epidemiologicznym lub hospitalizacją w związku z COVID-19 w kwocie 58,7 tys. zł, stanowiącej poniżej 0,1% kwoty wydatków na zadania zlecone do wypłaty KRUS – podstawa prawna art. 4a ust. 5 oraz art. 31z³ ust. 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych

²³ Dz. U. z 2022 r. poz. 1051.

²⁴ Dz. U. z 2024 r. poz. 906.

²⁵ Dz. U. z 2024 r. poz. 891, ze zm.

²⁶ Dz. U. z 2025 r. poz. 183.

z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych²⁷.

(akta kontroli str. 2880-2881)

Ponadto, w 2024 r. na podstawie art. 5f ustawy z dnia 16 września 2011 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi w części 72 – KRUS wypłacono 74 zasiłki opiekuńcze w kwocie łącznej 4 tys. zł.

Zwrotu niewykorzystanych środków na wydatki budżetowe w 2024 r. w części 72 – KRUS w kwocie 3799,7 tys. zł dokonano terminowo, tj. 23 stycznia 2025 r., na centralny rachunek budżetu państwa.

W 2024 r. w części 72 – KRUS nie wystąpiły przypadki naliczenia i zapłaty odsetek od nieterminowej płatności.

Zobowiązania w części 72 – KRUS na koniec 2024 r. wyniosły 69,9 tys. zł i były niższe o 16,1 tys. zł (tj. o 18,7%) od zobowiązań według stanu na koniec 2023 r. (86 tys. zł). Zobowiązania w cz. 72 – KRUS dotyczyły zobowiązań z tytułu zadań zleconych Kasie do zapłaty w styczniu roku następnego i wynikały głównie z niezrealizowanych zadań zleconych z powodu zgonu świadczeniobiorcy.

W części 72 – KRUS w 2024 r. nie wystąpiły zobowiązania wymagalne.

(akta kontroli str. 2735-2739, 2877-2879, 2890-2893)

Oprócz wydatków z części 72 – KRUS, świadczenia realizowane przez KRUS w 2024 r. finansowano z Funduszu Solidarnościowego w ramach dwóch umów zawartych pomiędzy Ministrem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (dalej: Minister RPiPS) a Prezesem KRUS. Wydatkowano 1 275 188,3 tys. zł, z przeznaczeniem na:

- 2 103 361 świadczeń uzupełniających dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji na łączną kwotę 1 022 230,3 tys. zł, o których mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 31 lipca 2019 r. o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji²⁸, wypłacanych zgodnie z umową z 1 października 2019 r.,
- 11 929 rent socjalnych na kwotę 252 958 tys. zł, o których mowa w art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej²⁹, wypłacanych zgodnie z umową z 2 stycznia 2020 r.

(akta kontroli str. 2881)

W ramach działań nadzorczych dotyczących realizowanych w 2024 r. zadań, w KRUS sporządzano m.in. meldunki statystyczne o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego rolników oraz o świadczeniach wypłacanych przez KRUS na podstawie odrębnych ustaw niż ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników, miesięczne informacje o zadaniach zleconych, informacje o wypłatach niezrealizowanych zadań zleconych. Prawidłowość wykorzystania środków na dotacje otrzymane z budżetu przez państwowe fundusze celowe pozostające w dyspozycji Prezesa KRUS była analizowana i weryfikowana na podstawie sprawozdań i informacji przekazywanych do Centrali KRUS przez Oddziały Regionalne KRUS (dalej: OR KRUS). Rodzaje i częstotliwość sporządzanych

²⁷ Dz. U. poz. 1327, ze zm.

²⁸ Dz. U. z 2024 r. poz. 1649.

²⁹ Dz. U. z 2023 r. poz. 2194, ze zm.

sprawozdań wewnętrznych przez jednostki organizacyjne KRUS zostały określone w § 3 ust. 2 pkt. 1-6 Zasad rachunkowości KRUS³⁰.

Sporządzano też sprawozdania określone obowiązującymi przepisami prawa, w tym w układzie zadaniowym oraz sprawozdania wewnętrzne według wzorów określonych w Zasadach rachunkowości KRUS oraz w zawartych umowach.

Ponadto dokonywano analizy stanu środków pieniężnych na rachunkach państwowych funduszy celowych pozostających w dyspozycji Prezesa KRUS oraz innych wydzielonych rachunkach KRUS, a także analizy zapotrzebowań OR KRUS na środki dotyczące świadczeń emerytalno-rentowych i innych świadczeń wypłacanych przez KRUS na podstawie odrębnych ustaw niż usr.

(akta kontroli str. 2839-2847)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie budżetu państwa w 2024 r. w części 72 – KRUS w zakresie realizacji wydatków.

Prawidłowo dokonano blokowania planowanych wydatków oraz prawidłowo rozliczono i zgodnie z przeznaczeniem wykorzystano środki pochodzące z rezerw celowych. W wyniku kontroli próby dotacji w części 72 – KRUS ustalono, że badane dotacje zostały wykorzystane w pełni i celowo, tj. przekazane przez dysponenta części na FER. Dotacje zostały rzetelnie i terminowo rozliczone. Zadania nałożone na Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w 2024 r. zostały zrealizowane i zakres realizowanych zadań nie został ograniczony.

3. Wykonanie planu finansowego Funduszu Emerytalno-Rentowego

OBSZAR

Plan finansowy FER został ustalony w tabeli nr 24 załącznika nr 13 do ustawy budżetowej na rok 2024.

Nowelizacja ustawy budżetowej na rok 2024 zmieniła plan finansowy FER, ujmując go w załączniku nr 8 do ustawy nowelizującym. Przychody FER z refundacją kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych i innych transferów (dalej: przychody FER) zostały ustalone na kwotę 27 987 468 tys. zł, a koszty FER ze świadczeniami zbiegowymi i innymi transferami (dalej: koszty FER) zostały ustalone na kwotę 28 050 725 tys. zł. Główne zmiany wprowadzone nowelizacją ustawy budżetowej na rok 2024 w części 72 dotyczyły zwiększenia dotacji z budżetu państwa dla FER oraz w planie finansowym FER, zwiększenia kosztów emerytur i rent rolniczych, przy jednoczesnym zmniejszeniu kosztów zasiłków macierzyńskich i pogrzebowych, jak również zmniejszeniu kosztów pozostałych świadczeń. Wprowadzone zmiany wynikały ze wzrostu liczby osób uprawnionych do emerytury rolniczej, które otrzymają pełne świadczenie bez zaprzestania prowadzenia działalności rolniczej oraz wyżu demograficznego. W 2024 r. nie dokonywano zmian w planie finansowym FER w trybie art. 29 ust. 12 ufp.

(akta kontroli str. 1504-1599, 1730-1749, 2931-3015)

³⁰ Załącznik do zarządzenia nr 33 Prezesa KRUS z dnia 20 grudnia 2024 r. w sprawie zasad rachunkowości (Dz. Urz. Prezesa KRUS poz. 35), zarządzenie obowiązywało wstecznie od 1 stycznia 2024 r.

3.1. Wykonanie planu przychodów FER

Opis stanu
faktycznego

W ustawie budżetowej na rok 2024, w planie finansowym FER, ujęto przychody FER ogółem w kwocie 27 987 468 tys. zł. Zrealizowane w 2024 r. przychody FER wyniosły 27 978 732,5 tys. zł i były niższe o 8735,5 tys. zł, tj. o 0,02% od planu.

Przychody FER pochodziły z:

- dotacji z budżetu państwa w kwocie 24 777 128,9 tys. zł, co stanowiło 88,6% przychodów FER ogółem,
- składek na ubezpieczenia emerytalno-rentowe opłacanych przez ubezpieczonych rolników w kwocie 1 970 394,8 tys. zł, co stanowiło 7% przychodów FER ogółem,
- refundacji kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych i innych transferów przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (dalej: ZUS) w kwocie 1 116 506 tys. zł, co stanowiło 4% przychodów FER ogółem,
- pozostałych przychodów (przypis) w kwocie 73 222,9 tys. zł, co stanowiło 0,3% przychodów FER ogółem,
- odpisu z Funduszu Składowego (dalej: FS) w kwocie 41 479,9 tys. zł, co stanowiło 0,1% przychodów FER ogółem.

Osiągnięte w 2024 r. przychody ogółem były wyższe o 3 080 650,1 tys. zł, tj. o 12,4% w porównaniu do przychodów FER w 2023 r. (24 898 082,4 tys. zł).

W 2024 r. przychody zrealizowane z tytułu dotacji z budżetu państwa były niższe o 1915,1 tys. zł, tj. o 0,01% od zaplanowanych. Jednocześnie były wyższe o 2 899 754,8 tys. zł, tj. o 13,3% od przychodów zrealizowanych w 2023 r. (21 877 374,1 tys. zł).

Wykonanie przychodów FER w pozycji dotacja z budżetu państwa było niższe niż planowano z powodu większych niż przewidywano wpłat z tytułu składek na ubezpieczenie zdrowotne rolników i domowników z gospodarstw rolnych powyżej 6 ha, natomiast wzrost tej pozycji względem wykonania w 2023 r. (o 3 080 650,1 tys. zł) wynikał ze wzrostu świadczeń emerytalno-rentowych w związku z ich waloryzacją oraz z konieczności zapewnienia realizacji zadań ustawowych FER.

Zrealizowane w 2024 r. przychody z tytułu składek na ubezpieczenie emerytalno-rentowe opłacanych przez rolników były niższe od planowanych o 3898,2 tys. zł, tj. o 0,2%. Były natomiast wyższe o 196 981,6 tys. zł (o 11,1%) od przychodów zrealizowanych w 2023 r. (1 773 413,2 tys. zł).

Niższe wykonanie przychodów FER z tytułu składek na ubezpieczenie emerytalno-rentowe względem planu wynikało z niższego niż planowano przypisu z tytułu składek na ubezpieczenie emerytalno-rentowe, zaś wzrost wykonania w tej pozycji względem roku 2023 wynikał z waloryzacji emerytury podstawowej w 2024 r.

W 2024 r. zrealizowane przychody z tytułu refundacji kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych i innych transferów były niższe od planowanych o 3347 tys. zł, tj. o 0,3%. Były również niższe o 11 243,3 tys. zł, tj. o 1% od zrealizowanych w 2023 r. (1 127 749,3 tys. zł).

Niższe wykonanie przychodów FER zarówno względem planu jak również wykonania w 2023 r., wynika ze zmniejszenia kosztów w pozycji świadczenia zbiegowe i inne transfery, spowodowanych mniejszą liczbą wypłaconych świadczeń zbiegowych w 2024 r.

Osiągnięte w 2024 r. przychody z tytułu pozostałych przychodów (przypis) były

wyższe od planowanych o 1286,9 tys. zł, tj. o 1,8%, a także wyższe o 429,4 tys. zł, tj. o 0,6% od przychodów zrealizowanych w 2023 r. (72 793,5 tys. zł).

Wyższe wykonanie przychodów FER z tytułu pozostałych przychodów (przypis) względem planu wynikało z wpływu wyższych niż planowano odsetek z tytułu zwłoki w opłacie składek, odsetek od środków na rachunku bankowym i innych przychodów FER.

W 2024 r. zrealizowane przychody z tytułu odpisu od FS były niższe od planowanych o 862,1 tys. zł, tj. o 2%, a także niższe o 5217,4 tys. zł, tj. o 11,2% od zrealizowanych w 2023 r. (46 697,3 tys. zł).

Niższe wykonanie przychodów FER w pozycji odpis z FS zarówno względem planu jak i wykonania w 2023 r. wynikało z niższej liczby wypłaconych zasiłków macierzyńskich.

Zrealizowane w latach 2021–2024 przychody FER miały tendencję rosnącą i wyniosły: w 2021 r. – 21 270 748,9 tys. zł, w 2022 r. – 21 406 660,5 tys. zł (wzrost o 0,6% względem roku 2021), w 2023 r. – 24 898 082,4 tys. zł (wzrost o 16,3% względem roku poprzedzającego) i w 2024 r. – 27 978 732,5 tys. zł. (wzrost o 12,4% względem roku 2023).

Na koniec 2024 r., należności brutto FER (uwzględniające odpis aktualizujący należności w wysokości 84 191,1 tys. zł) wyniosły 217 731,7 tys. zł i w porównaniu do stanu na koniec 2023 r. (229 578,8 tys. zł) były niższe o 11 847,1 tys. zł, tj. o 5,2%. Wykazane należności dotyczyły składek na ubezpieczenie społeczne rolników w kwocie 143 869,3 tys. zł, pozostałych przychodów w kwocie 66 270,9 tys. zł oraz refundacji kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych i innych transferów w kwocie 7591,5 tys. zł.

W 2024 r. w stosunku do wykonania w 2023 r. nastąpiło zmniejszenie kwoty należności brutto ogółem FER o 5,2% i dotyczyło m.in. zmniejszenia należności z tytułu składek (przypis) o kwotę 6023,9 tys. zł (o 4%), zmniejszenia należności z tytułu refundacji kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych i innych transferów o kwotę 5780,6 tys. zł (o 43,2%) oraz zmniejszenia pozostałych przychodów (przypis) o kwotę 42,6 tys. zł (o 0,1%).

Spadek kwoty należności w 2024 r. w stosunku do wykonania w 2023 r. wynikał m.in. ze zmniejszenia liczby świadczeniobiorców, oraz związanego z tym rozliczenia z ZUS z tytułu świadczeń emerytalno-rentowych wypłaconych przez KRUS i podlegających refundacji z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej: FUS) oraz świadczeń zleconych wypłaconych przez KRUS i podlegających finansowaniu z budżetu państwa na podstawie porozumienia zawartego pomiędzy Prezesem KRUS a Prezesem ZUS, z bieżącego wpłacania przez rolników składek i zaległości w celu uzyskania zaświadczenia o niezaleganiu z płatnościami w KRUS, jak również zmniejszenia wymiaru składki dodatkowej na FER lub ustania jej opłacania w wyniku pomniejszenia powierzchni gospodarstwa rolnego z powyżej 50, 100, 150, 300 ha przeliczeniowych na poniżej 50 ha.

Według stanu na 31 grudnia 2024 r. należności wymagalne brutto wyniosły 163 745,3 tys. zł i były wyższe o 2907,7 tys. zł (o 1,8%) od należności wymagalnych na koniec 2023 r. (160 837,6 tys. zł). Zwiększenia kwoty należności wymagalnych wystąpiło w OR KRUS i dotyczyło zaległości w opłacaniu składek przez rolników. W Centrali KRUS należności wymagalne nie wystąpiły.

Należności brutto z tytułu nienależnie pobranych emerytur i rent, świadczeń krótkoterminowych oraz rodzicielskich świadczeń uzupełniających na koniec

2024 r. wyniosły 4582,8 tys. zł, i dotyczyły 703 dłużników. Należności te były wyższe od takich należności na koniec 2023 r. o 331,8 tys. zł (w 2023 r. kwota należności wyniosła 4251 tys. zł i dotyczyła 730 dłużników).

Odnutowany w 2024 r. wzrost należności wymagalnych (względem roku 2023) wynikał m. in. ze wzrostu wysokości składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe, trudności finansowych świadczeniobiorców oraz nieterminowego opłacania składek przez rolników.

W 2024 r. – w celu zmniejszenia kwoty zaległości z tytułu składek na ubezpieczenia – jednostki organizacyjne KRUS podejmowały działania polegające m.in. na wdrażaniu postępowań egzekucyjnych, dokonywaniu zabezpieczenia zadłużeń (poprzez wpis hipoteki w księdze wieczystej gospodarstwa, co gwarantowało odzyskanie wierzytelności w przyszłości), przenoszeniu odpowiedzialności za nieopłacone składki na osoby trzecie i spadkobierców oraz dokonywaniu potrąceń z zasiłków chorobowych, jednorazowych odszkodowań z tytułu wypadku przy pracy rolniczej lub ze świadczeń emerytalno-rentowych wypłacanych dłużnikom.

W 2024 r. skierowano do urzędów skarbowych 19 310 tytułów wykonawczych w sprawie wyegzekwowania należności z tytułu składek i należności pochodnych na łączną kwotę 35 998,7 tys. zł. Organy egzekucyjne ściągnęły w 2024 r. kwotę należności w wysokości 21 651,7 tys. zł (o 3025,6 tys. zł więcej niż w 2023 r.) oraz zwróciły do KRUS z powodu nieściągalności 665 tytułów wykonawczych na kwotę 817 tys. zł (o 120,2 tys. zł mniej niż w 2023 r.).

W 2024 r. w Centrali KRUS nie dokonano umorzenia i odroczenia należności oraz nie rozkładano należności na raty. Działania takie prowadzone były w oddziałach regionalnych KRUS, w których w 2024 r. umorzono należności dotyczące FER na kwotę 684,4 tys. zł, odroczone należności w kwocie 213,4 tys. zł oraz rozłożono na raty należności na kwotę 21 669,6 tys. zł.

(akta kontroli str. 207-216, 3016-3026, 3028-3071, 3110-3120, 3153-3161, 3354-3366, 3383-3384, 3393-3396)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

3.2. Wykonanie planu kosztów FER

Opis stanu
faktycznego

W ustawie budżetowej na rok 2024 w planie finansowym FER ujęto koszty ogółem w kwocie 28 050 725 tys. zł. Zrealizowane koszty FER ogółem wyniosły 28 009 825 tys. zł i były niższe o 40 900 tys. zł, tj. o 0,1% od kosztów ustalonych w planie finansowym FER.

W strukturze zrealizowanych kosztów ogółem, udział miały w szczególności:

- emerytury rolnicze w kwocie 18 346 615,3 tys. zł, co stanowiło 65,5% kosztów FER ogółem,
- renty rolnicze w kwocie 4 620 543,9 tys. zł, co stanowiło 16,5% kosztów FER ogółem,
- składki na ubezpieczenia zdrowotne finansowane z dotacji budżetu w kwocie 1 771 164,9 tys. zł, co stanowiło 6,3% kosztów FER ogółem,
- świadczenia zbiegowe i inne transfery w kwocie 1 116 506 tys. zł, co stanowiło 4% kosztów FER ogółem,
- pozostałe świadczenia w kwocie 1 011 104,3 tys. zł, co stanowiło 3,6% kosztów FER ogółem,
- odpis na FA w kwocie 872 891 tys. zł, co stanowiło 3,1% kosztów FER ogółem.

Wykonanie kosztów FER w 2024 r. było niższe od ustalonych kwot tego planu w poszczególnych pozycjach:

- emerytury i renty rolnicze – o 22 736,8 tys. zł (o 0,1%),
- zasiłki pogrzebowe – o 9669,7 tys. zł (o 5,6%),
- świadczenia zbiegowe i inne transfery – o 3347 tys. zł (o 0,3%),
- zasiłki macierzyńskie – o 2156,2 tys. zł (o 2%),
- składki na ubezpieczenia zdrowotne finansowane z dotacji budżetowej – o 1915,1 tys. zł (o 0,1%),
- pozostałe świadczenia – o niższe o 1215,7 tys. zł (o 0,1%).

Niższe niż zakładano wykonanie planu finansowego FER w 2024 r. w przywołanych pozycjach było przede wszystkim rezultatem zmniejszającej się liczby świadczeniobiorców, niemożliwej do dokładnego oszacowania na etapie tworzenia planu finansowego FER na 2024 r. Prezes KRUS wyjaśnił, że niższe w stosunku do planu po zmianach wykonanie w pozycji zasiłki pogrzebowe wynikało z niższej liczby zgonów świadczeniobiorców KRUS w 2024 r.

Odpis na Fundusz Administracyjny zaplanowany w kwocie 872 891 tys. zł, został w 2024 r. wykonany w 100%.

Koszty ogółem poniesione w 2024 r. były wyższe o 2 969 111,4 tys. zł (o 11,9%) w porównaniu do 2023 r. (25 040 713,6 tys. zł). Wynikało to przede wszystkim z wyższych, w stosunku do 2023 r., kosztów:

- emerytur rolniczych – wzrost o 2 292 537,5 tys. zł (o 14,3%),
- rent rolniczych – wzrost o 491 175,8 tys. zł (o 11,9%),
- pozostałych świadczeń – wzrost o 111 256,2 tys. zł (o 12,4%),
- odpisu na Fundusz Administracyjny – wzrost o 102 338 tys. zł (wzrost o 13,3%).

Wyższe (względem wykonania w 2023 r.) koszty emerytur i rent rolniczych oraz koszty pozostałych świadczeń spowodowane były waloryzacją świadczeń emerytalnych i rentowych w 2024 r. Odnotowany wzrost kosztów odpisu na FA w stosunku do roku 2023 r. wynikał ze wzrostu kosztów realizacji zadań FA w 2024 r. i miał na celu zapewnienia płynności finansowej FA. Wyższe wykonanie kosztów w pozycji „Składki na ubezpieczenia zdrowotne finansowane z dotacji budżetu” wynikało z niższych wpływów z tytułu składek na ubezpieczenie zdrowotne od rolników i domowników z gospodarstw rolnych powyżej 6 ha w związku ze zmniejszeniem liczby osób objętych ubezpieczeniem zdrowotnym.

W porównaniu do kosztów zrealizowanych w 2023 r., niższe koszty poniesiono w 2024 r. w odniesieniu do następujących pozycji planu finansowego:

- zasiłki macierzyńskie – zmniejszenie o 13 043,4 tys. zł (o 11,2%),
- świadczenia zbiegowe i inne transfery – zmniejszenie o 11 243,3 tys. zł (o 1%),
- zasiłki pogrzebowe – zmniejszenie o 6763,7 tys. zł (o 4%).

Niższa realizacja kosztów zasiłków pogrzebowych w porównaniu do planu na 2024 r. oraz wykonania w 2023 r. była spowodowana zmniejszeniem liczby wypłaconych zasiłków pogrzebowych w związku z niższą umieralnością świadczeniobiorców KRUS. Zmniejszenie kosztów poniesionych na zasiłki macierzyńskie w 2024 r. było konsekwencją trwającego od kilku lat kryzysu demograficznego, jak również obowiązującej od 1 stycznia 2016 r. zmiany ustawy o świadczeniach rodzinnych, która dała możliwość nabycia prawa świadczenia rodzicielskiego (odpowiednik obecnego zasiłku macierzyńskiego w systemie ubezpieczenia społecznego rolników), również dla osób objętych ubezpieczeniem społecznym rolników. Część osób ubezpieczonych w KRUS uzyskała wypłatę świadczenia w urzędzie gminy, gdzie rolnicy składają również

wnioski o inne świadczenia wynikające z ustawy o świadczeniach rodzinnych. Ustawa o świadczeniach rodzinnych stwarzała możliwość nabycia prawa do świadczenia pielęgnacyjnego z tytułu sprawowania opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym pod warunkiem niepobierania zasiłku macierzyńskiego z innego tytułu. Natomiast świadczenie pielęgnacyjne przysługiwało w wyższej wysokości niż zasiłek macierzyński i matki niepełnosprawnych urodzonych dzieci rezygnowały w KRUS z zasiłku macierzyńskiego. Niższe wykonanie względem roku 2023 pozycji świadczenia zbiegowe i inne transfery wynikało ze zmniejszającej się liczby świadczeniobiorców.

Zrealizowane w latach 2021–2024 koszty FER miały tendencję rosnącą i wyniosły: w 2021 r. – 21 191 890,6 tys. zł, w 2022 r. – 21 307 022,5 tys. zł (wzrost wykonania o 0,5% w stosunku do roku poprzedniego), w 2023 r. – 25 040 713,6 tys. zł (wzrost o 17,5%) i w 2024 r. – 28 009 825 tys. zł. (wzrost o 11,9%). Główną przyczynę wykazanej tendencji wzrostowej stanowiła coroczna waloryzacja rent i emerytur.

Szczegółowym badaniem objęto koszty i odpowiadające im wydatki udokumentowane 15 dowodami księgowymi, poniesione w Centrali KRUS w wysokości 4 415 783 tys. zł. Badana próba stanowiła 17% kwoty poniesionych w 2024 r. kosztów FER wykazanych w sprawozdaniu Rb-40 FER za grudzień 2024 r. dla Centrali KRUS (25 964 302,2 tys. zł)³¹. Do badania wytypowano najwyższe kwotowo koszty (dobór celowy) poniesione w 2024 r. Badane koszty dotyczyły rozliczeń z Narodowym Funduszem Zdrowia z tytułu składek na ubezpieczenia zdrowotne, przelewu redystrybucyjnego do OR KRUS, rozliczenia świadczeń zbiegowych z ZUS oraz odpisu na FA. Koszty ponoszono w ramach realizacji ustawowych zadań FER i zgodnie z planem finansowym, w sposób celowy, legalny, gospodarny i rzetelnie.

W 2024 r. ze środków FER nie finansowano działań promocyjnych i reklamowych.

Średnia miesięczna liczba świadczeniobiorców emerytur rolniczych w 2024 r. wyniosła 761 tys., a przeciętna emerytura z dodatkami finansowana z FER wyniosła 2010 zł.

W 2024 r. przeciętnie miesięcznie było 206 tys. świadczeniobiorców rent rolniczych, a przeciętna renta z dodatkami finansowana z FER wyniosła 1868 zł.

W 2024 r. ściągальność składek wyniosła 101%. Wyższa ściągальność od planowanej (99%) wynikała z uregulowania przez rolników zaległych składek z poprzednich lat.

Najwyższa kwota zobowiązań zaciągniętych przez KRUS według stanu na koniec 2024 r. dotyczyła zobowiązań wobec Narodowego Funduszu Zdrowia i wynosiła 327 074,2 tys. zł. Pozostałe zobowiązania dotyczyły przede wszystkim rozrachunków z budżetami oraz rozliczenia wydatków budżetowych i rozrachunków z Funduszem Składkowym.

Zobowiązania wymagalne na koniec 2024 r. nie wystąpiły.

(akta kontroli str. 207-216, 1730-1749, 2120-2123, 2132-2143, 2931-2937, 3016-3025, 3027-3054, 3072-3130, 3354-3366, 3383-3384, 3393-3396, 3503-3506)

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Stwierdzone
nieprawidłowości

³¹ Z wyłączeniem kosztów amortyzacji, kosztów wynagrodzeń osobowych, pochodnych oraz odpisu na ZFŚS.

3.3. Stan funduszu i gospodarowanie wolnymi środkami FER

Opis stanu
faktycznego

Stan FER na początek roku wyniósł 65 241,1 tys. zł i obejmował środki pieniężne w kwocie 274 986,9 tys. zł, należności w kwocie 141 368,6 tys. zł oraz zobowiązania w kwocie 351 114,4 tys. zł.

Stan FER na koniec 2024 r. wyniósł 34 148,6 tys. zł, był niższy od stanu na koniec 2023 r. o 31 092,5 tys. zł i obejmował środki pieniężne w kwocie 278 350,5 tys. zł, należności w kwocie 132 540,4 tys. zł oraz zobowiązania w kwocie 376 742,3 tys. zł. Stan środków pieniężnych FER na koniec 2024 był wyższy o 3363,6 tys. zł (o 1,2%) w stosunku do stanu na koniec 2023 r. (274 986,9 tys. zł) oraz wyższy o 161 194,5 tys. zł (o 137,6%) od planu określonego w ustawie budżetowej na rok 2024.

Średniomiesięczny stan środków FER w 2024 r. wynosił 447 929,4 tys. zł, przy czym najwyższy stan środków odnotowano w lipcu (798 923,1 tys. zł), natomiast najniższy we wrześniu (89 539,5 tys. zł).

Prezes KRUS wyjaśnił, że niewykorzystane środki pieniężne FER zgromadzone na koniec 2024 r. roku zostały przeznaczone na „pokrycie bieżących zobowiązań roku przyszłego, zachowanie płynności finansowej funduszu tj. m.in. składki na ubezpieczenie zdrowotne, podatku dochodowego od świadczeń emerytalno-rentowych oraz zobowiązań dotyczących świadczeń emerytalno-rentowych, w pierwszych dniach następnego roku budżetowego.”

W 2024 r. w KRUS nie dokonywano lokowania wolnych środków FER, gdyż głównym źródłem przychodów tego funduszu (88,6%) były dotacje budżetu państwa. Zgodnie z art. 48 ust. 1 ufp Prezes KRUS może dokonywać lokat wolnych środków, z wyjątkiem środków pochodzących z dotacji z budżetu. Ponadto zgodnie z § 10 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 grudnia 2018 r. w sprawie sposobu prowadzenia gospodarki finansowej Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego³² (dalej: rgf KRUS) FER nie został wskazany wśród będących w dyspozycji Prezesa KRUS funduszy, których wolne środki mogły podlegać lokowaniu.

W 2024 r., zgodnie z art. 78 ust. 2 usr, FER utworzony był z dotacji z budżetu państwa, ze składek na ubezpieczenia emerytalno-rentowe płaconych przez ubezpieczonych rolników, z refundacji ze środków FUS kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych i innych transferów, z odpisu od FS. Poza wyżej wymienionymi źródłami przychodów – w 2024 r. w ramach FER – nie wystąpiły inne przychody, w tym z tytułu wpłat z budżetu państwa. W 2024 r. w ramach FER nie nabywano obligacji i nie otrzymywano obligacji nieodpłatnie, jak również nie nabywano innych aktywów (inwestycji). Prezes KRUS jako dysponent państwowego funduszu celowego (FER) nie zaciągał kredytów ani pożyczek.

(akta kontroli str. 2931-2937, 3028-3054, 3131-3144, 3354-3366, 3393-3396, 3483-3488)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

3.4. Efekty rzeczowe prowadzonej działalności FER

W 2024 r., zgodnie z art. 78 ust. 1 usr, FER przeznaczony był na finansowanie:

- świadczeń z ubezpieczenia emerytalno-rentowego,
- emerytur i rent z innego ubezpieczenia społecznego (wypłacanych łącznie ze świadczeniami z ubezpieczenia emerytalno-rentowego, wraz z dodatkami),
- refundacji określonych kosztów FUS,

³² Dz. U. 2019 r. poz. 144.

- ubezpieczeń zdrowotnych określonych ustawowo osób.

Zakres zadań przypisanych FER w 2024 r. nie zmienił się w stosunku do roku 2023. W ramach wykonywania ustawowych zadań w 2024 r. ze środków FER zrealizowano:

- emerytury rolnicze dla 760 790 świadczeniobiorców (przeciętnie w miesiącu) w łącznej kwocie 18 346 615,2 tys. zł, co stanowiło zmniejszenie liczby świadczeniobiorców w stosunku do 2023 r. o 1681 osób (o 0,2%) przy zwiększeniu kwoty wypłaconych świadczeń o 2 292 537,4 tys. zł (o 14,3%), co było spowodowane waloryzacją świadczeń emerytalnych w 2024 r.,
- renty rolnicze dla 206 118 świadczeniobiorców (przeciętnie w miesiącu) w łącznej kwocie 4 620 543,9 tys. zł, co stanowiło zmniejszenie liczby świadczeniobiorców w stosunku do 2023 r. o 5465 osób (o 2,6%), przy zwiększeniu kwoty wypłaconych świadczeń o 491 176 tys. zł (o 11,9%), co było spowodowane waloryzacją rent,
- zasiłki pogrzebowe wypłacono 40 892 świadczeniobiorcom w łącznej kwocie 163 559,3 tys. zł, co stanowiło zmniejszenie liczby świadczeniobiorców o 1691 osób (o 4%) w stosunku do 2023 r. oraz zmniejszenie kwoty wypłaconych świadczeń o 6763,7 tys. zł (o 4%),
- zasiłki macierzyńskie wypłacono 104 032 świadczeniobiorcom w łącznej kwocie 103 699,8 tys. zł, co stanowiło zmniejszenie liczby świadczeniobiorców względem 2023 r. o 14 021 osób (o 11,9%) oraz zmniejszenie kwoty wypłaconych świadczeń o 13 043 tys. zł (o 11,2%).

Ponadto dla 622 236 świadczeniobiorców (przeciętnie w miesiącu) na podstawie odrębnych przepisów oraz porozumień wypłacono z FER świadczenia w łącznej kwocie 1 010 498,4 tys. zł, co w stosunku do 2023 r. oznaczało zmniejszenie liczby świadczeniobiorców o 3290 osób (o 0,5%), przy zwiększeniu kwoty wypłaconych świadczeń o 111 161,7 tys. zł (o 12,4%). Na świadczenia te składały się:

- emerytury i renty wypłacone przez ZUS z ubezpieczenia społecznego rolników, na podstawie art. 56, 63, 73 i 180 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych³³, dla 621 851 świadczeniobiorców (przeciętnie w miesiącu) w łącznej kwocie 1 006 307,6 tys. zł,
- emerytury finansowane z FER a wypłacone przez Ministerstwo Obrony Narodowej³⁴ dla 65 świadczeniobiorców (przeciętnie w miesiącu) w łącznej kwocie 805,8 tys. zł, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji³⁵ dla 292 świadczeniobiorców (przeciętnie w miesiącu) w łącznej kwocie 3108,2 tys. zł oraz Biuro Emerytalne Służby Więziennej³⁶ dla 28 świadczeniobiorców (przeciętnie w miesiącu) w łącznej kwocie 276,8 tys. zł.

W 2024 r. z FER w ramach świadczeń zbiegowych pracowniczych, finansowanych ze środków FUS, wypłacono³⁷:

³³ Dz. U. z 2024 r. poz. 1631, ze zm.

³⁴ Na podstawie porozumienia zawartego w dniu 7 kwietnia 1999 r. pomiędzy KRUS a Ministerstwem Obrony Narodowej.

³⁵ Na podstawie porozumień zawartych w dniu 30 grudnia 1994 r. (pomiędzy KRUS a Ministerstwem Spraw Wewnętrznych) oraz 16 kwietnia 2024 r. (pomiędzy KRUS a Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji).

³⁶ Na podstawie porozumień zawartych w dniach 6 września 1995 r. oraz 23 lipca 2024 r. pomiędzy KRUS a Biurem Emerytalnym Służby Więziennej.

³⁷ Zgodnie z postanowieniami porozumienia zawartego w dniu 5 maja 2023 r. pomiędzy Prezesem KRUS a Prezesem ZUS. Od dnia 1 czerwca 2023 r. ZUS nie refundował wypłat zasiłków pogrzebowych wypłaconych przez KRUS.

- 27 763 świadczeń (przeciętnie w miesiącu) z tytułu emerytur i rent w łącznej kwocie 1 109 102 tys. zł, co w stosunku do roku 2023 stanowiło zmniejszenie liczby ubezpieczonych o 4652 (o 14,4%), przy jednoczesnym zwiększeniu kwoty udzielonych świadczeń o 1354,2 tys. zł (o 0,1%),
- 3879 ekwiwalentów pieniężnych za deputaty węglowe w łącznej kwocie 7404 tys. zł, co w stosunku do roku 2023 stanowiło zmniejszenie liczby udzielonych świadczeń o 853 (o 27,7%), przy jednoczesnym zwiększeniu kwoty udzielonych świadczeń o 2831 tys. zł (o 27,7%).

W 2024 r., w porównaniu do 2023 r., odnotowano zmniejszenie liczby świadczeń finansowanych ze środków FER na realizację ustawowych zadań. Prezes KRUS wyjaśnił, że jest to spowodowane sytuacją demograficzną w Polsce, zmniejszeniem liczby gospodarstw rolnych, zmniejszającą się zmianą pokoleniową w tym obszarze jak również rozwojem technologii rolniczych umożliwiającymi wykonanie pracy przy mniejszym zaangażowaniu osobowym. Zmniejszenie liczby pobranych zasiłków macierzyńskich (spadek względem 2023 r. o 11,9%), było również spowodowane możliwością nabycia prawa świadczenia rodzicielskiego również dla osób objętych ubezpieczeniem społecznym rolników, w związku z czym część osób ubezpieczonych w KRUS uzyskała wypłatę świadczenia w urzędzie gminy, gdzie rolnicy składają również wnioski o inne świadczenia wynikające z ustawy o świadczeniach rodzinnych. Prezes KRUS zaznaczył, że spadek liczby rent rolniczych jest postrzegany jako zjawisko pozytywne, i mógł być spowodowany zwiększoną świadomością ubezpieczonych w zakresie ochrony zdrowia i właściwym postępowaniem prewencyjnym w tym zakresie, co świadczy o skutecznym realizowaniu przez KRUS zadań w tym zakresie.

Wzrost kwot świadczeń emerytalnych i rentowych, odnotowany w 2024 r. pomimo zmniejszenia liczby wypłacanych świadczeń wynikał z dokonanej w tym roku waloryzacji świadczeń emerytalnych i rentowych, która przyczyniła się do wzrostu wysokości średniej emerytury (z dodatkami) o 255 zł (z 1755 zł w 2023 r. do 2010 zł w 2024 r.) oraz wzrostu wysokości średniej renty (z dodatkami) o 242 zł (z 1626 zł w 2023 r. do 1868 zł w 2024 r.).

Według stanu na koniec grudnia 2024 r. w KRUS zarejestrowanych było 1 941 626 uprawnionych świadczeniobiorców objętych ubezpieczeniem zdrowotnym. W 2024 r. składka na ubezpieczenie zdrowotne była finansowana z FER w kwocie 1 771 164,9 tys. zł.

Zmniejszenie liczby osób objętych ubezpieczeniem zdrowotnym w KRUS z 1 997 395 (stan na grudzień 2023 r.) do 1 941 626 (stan na grudzień 2024 r.), tj. o 55 769 (2,8%) wynikało przede wszystkim z uwarunkowań demograficznych (zmniejszenie liczby mieszkańców wsi oraz malejąca liczba urodzin).

W 2024 r. ze środków FER nie zaplanowano ani nie wypłacano świadczeń w związku z COVID-19.

(akta kontroli str. 3028-3054, 3145-3207, 3354-3366, 3393-3396, 3483-3488)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie planu finansowego FER. Zrealizowane przychody FER umożliwiły realizację zadań funduszu. Koszty zostały przeznaczone na zadania ustawowe FER i realizowane były w ramach FER zgodnie z przepisami prawa, celowo i gospodarnie oraz zostały rzetelnie rozliczone przez dysponenta Funduszu.

4. Wykonanie planu finansowego Funduszu Administracyjnego

Plan finansowy FA został określony w tabeli nr 26 załącznika nr 13 do ustawy budżetowej na rok 2024. Przychody w planie zostały ustalone w kwocie 1 053 139 tys. zł, a koszty w kwocie 1 138 444 tys. zł.

W trakcie roku w planie finansowym FA na 2024 r. dokonano 13 zmian w trybie art. 29 ust. 12 ufp. Zmiany planu w zakresie kosztów były uzasadnione realizacją celów FA³⁸. Zmian dokonano zgodnie z zasadami i trybem określonymi we wskazanym przepisie. Plan przychodów w 2024 r. pozostawał bez zmian.

Zmiany planu finansowego FA zostały dokonane z zachowaniem zasad określonych w ufp, a także zgodnie z procedurą planowania rzeczowo-finansowego funduszy będącej elementem procesu „Planowanie, sprawozdawczość i rozliczenia” zawartej w Księdze procesów Zintegrowanego Systemu Zarządzania w KRUS. Zmiany planu dotyczyły m.in.: wzrostu kosztów własnych o kwotę 15 143 tys. zł, tj. 1,4% planu po zmianach w stosunku do ustawy budżetowej (1 083 740 tys. zł), w tym m.in.: wzrostu wynagrodzeń osobowych o kwotę 12 265 tys. zł, tj. 2,1% planu po zmianach w stosunku do ustawy budżetowej (583 900 tys. zł) i wzrostu związanych z nimi składek na ubezpieczenie społeczne o kwotę 3083 tys. zł, tj. 3,2% planu po zmianach w stosunku do ustawy budżetowej (97 761 tys. zł) oraz składek na Fundusz Pracy i Fundusz Solidarnościowy o kwotę 374 tys. zł, tj. 2,7% planu po zmianach w stosunku do ustawy budżetowej (10 638,6 tys. zł), zwiększenia zakupów usług o kwotę 3583,1 tys. zł, tj. 1,4% planu po zmianach w stosunku do ustawy budżetowej (254 687 tys. zł).

W planie finansowym FA zmniejszono m.in.: koszty amortyzacji (umorzeń) o kwotę 2230 tys. zł, tj. 6,7% planu po zmianach w stosunku do ustawy budżetowej (33 173 tys. zł) oraz wydatki wynagrodzeń bezosobowych o kwotę 3854 tys. zł, tj. 15,8% planu po zmianach w stosunku do ustawy budżetowej (24 377 tys. zł).

Plan przelewów redystrybucyjnych w trakcie 2024 r. pozostał bez zmian (54 704 tys. zł).

Badaniem objęto trzy największe³⁹ zmiany planu finansowego FA przeprowadzone w trybie art. 29 ust. 12 ufp. W zbadanych zmianach planu finansowego nie stwierdzono nieprawidłowości.

Plan po zmianach na 2024 r. w zakresie kosztów FA wyniósł 1 153 587 tys. zł.

W 2024 r. koszty FA były wyższe od przychodów FA. Różnica przychodów i kosztów FA w 2024 r. wyniosła w porównaniu do planu ustalonego w ustawie budżetowej na rok 2023 (-85 305 tys. zł), planu po zmianach (-100 448 tys. zł), wykonania w 2024 r. (-69 275,2 tys. zł). Różnica w zakresie wykonania w 2024 r. (-69 275,2 tys. zł) była 1,6 razy wyższa w stosunku do wykonania w 2023 r. (- 41 922,1 tys. zł).

(akta kontroli str. 1447-1449, 1504-1549, 3380-3382, 3389-3392)

³⁸ Określonymi w art. 79 ust. 1 usr.

³⁹ Plan z dnia: 30 lipca 2024 r., zwiększenie kosztów własnych o kwotę 15 143 tys. zł, plan z dnia: 28 listopada 2024 r., zwiększenie wynagrodzeń osobowych pracowników o kwotę 5000 tys. zł i plan z dnia 20 grudnia 2024r., zwiększenie wynagrodzeń pracowników o kwotę 12 256 tys. zł i zmniejszenie wynagrodzeń bezosobowych o kwotę 3854 tys. zł.

4.1. Wykonanie planu przychodów FA

Opis stanu
faktycznego

Przychody FA określone są w art. 79 ust. 2 usr oraz szczegółowo w § 9 ust. 2 rgf KRUS.

Przychody FA w 2024 r. zostały zrealizowane w kwocie 1 050 145,6 tys. zł. Były one niższe o 2993,4 tys. zł, tj. o 0,3% od planu po zmianach (1 053 139 tys. zł). Natomiast były wyższe o 102 990,3 tys. zł, tj. o 10,9% od wykonania w 2023 r. (947 155,3 tys. zł).

Zgodnie z art. 79 ust. 2 przychody FA pochodzą z:

- odpisu od FER (83,1% zrealizowanych przychodów ogółem w 2024 r.),
- odpisu od FS (8,3% zrealizowanych przychodów ogółem w 2024 r.),
- refundacji przez budżet państwa kosztów obsługi świadczeń zleconych do wypłaty, refundacji przez ZUS kosztów obsługi tzw. świadczeń zbiegowych oraz z tytułu zwrotu kosztów poboru i ewidencjonowania (8,6% zrealizowanych przychodów ogółem w 2024 r.).

W 2024 r. przychody FA z tytułu odpisu od FER zostały zrealizowane w wysokości 872 891 tys. zł, stanowiącej 100% planu po zmianach (872 891 tys. zł). W porównaniu do roku poprzedniego przychody stanowiły 113,3% wykonania w 2023 r. (770 553 tys. zł), co wynikało z wyższych wydatków FER w 2024 r.

W 2024 r. odpis od FS został zrealizowany w wysokości 86 727 tys. zł, co stanowiło 100% planu po zmianach (86 727 tys. zł). Odpis ten był wyższy o 4721 tys. zł (o 5,8%) od zrealizowanego w 2023 r. (82 006 tys. zł).

Wzrost kwoty przychodów FA w stosunku do kwoty przychodów w 2023 r. wynikał z wyższych odpisów na rzecz FA pochodzących z FER i FS, co związane było z wyższymi planowanymi wydatkami FER i FS w 2024 r. w stosunku do 2023 r.⁴⁰

Przychody FA z tytułu refundacji kosztów obsługi świadczeń zleconych do wypłaty, refundacji przez ZUS kosztów obsługi tzw. świadczeń zbiegowych oraz z tytułu zwrotu kosztów poboru i ewidencjonowania w 2024 r., zostały zrealizowane w kwocie 82 849,1 tys. zł, stanowiącej 97,4% planu po zmianach (85 028 tys. zł) i były niższe o 1145,6 tys. zł, co stanowiło 98,6% przychodów zrealizowanych z tego tytułu w 2023 r. (83 994,7 tys. zł). Przyczyną zmniejszenia przychodów z tego tytułu było m.in.: zmniejszenie refundacji kosztów obsługi świadczeń zleconych do wypłaty, z tytułu zwrotu kosztów poboru i ewidencjonowania oraz odsetek, niższych koszty wypłat świadczeń zbiegowych w wyniku spadku liczby tych świadczeń.

(akta kontroli str. 1659-1661, 2225-2251, 2259-2264, 3380-3382, 3389-3392)

Kwota zrealizowanych przychodów FA w latach 2021–2024, zwiększała się corocznie⁴¹, wzrastając o 35,9% w tym okresie. Główną przyczyną tendencji wzrostowej przychodów były wyższe koszty realizacji zadań FA, a także rosące planowane wydatki FS i FER, gdzie odpis od FER w 2021 r. wyniósł 625 845 tys. zł, w 2022 r. – 712 136 tys. zł natomiast w 2023 r. – 770 553 tys. zł. Odpis od FS wyniósł 56 787 tys. zł w 2021 r., 67 819 tys. zł w 2022 r. oraz 82 006 tys. zł w 2023 r.

(akta kontroli str. 207-216, 1659-1661)

⁴⁰ Zgodnie z art. 79 ust. 2 pkt 1 usr, fundusz administracyjny tworzy się m. in. z odpisu od funduszu składkowego w wysokości do 12% planowanych wydatków tego funduszu i do 3,5% planowanych wydatków funduszu emerytalno-rentowego.

⁴¹ Przychody FA zostały zrealizowane w kwocie: 772 985,3 tys. zł w 2021 r., 867 404 tys. zł w 2022 r., 947 155,3 tys. zł w 2023 r. i 1 050 145,6 tys. zł w 2024 r.

Według stanu na koniec 2024 r. należności netto FA wyniosły 1191 tys. zł⁴², w tym należności przeterminowane – 542,3 tys. zł (w OR KRUS 508,3 tys. zł, a w Centrali KRUS 34 tys. zł) i były niższe o 149,3 tys. zł, tj. o 11,1% od stanu należności netto pozostałych do zapłaty na koniec 2023 r. (1340,3 tys. zł). Zmniejszenie należności wynikało ze skutecznie prowadzonej windykacji.

W Centrali KRUS nie wystąpiły należności umorzone i uznane za nieściągalne.

Należności umorzone w 2024 r. wystąpiły w OR KRUS i wyniosły 1,5 tys. zł (23 sprawy w OR), odroczone lub rozłożone na raty wyniosły 3,9 tys. zł (trzy sprawy w OR). W 2024 r. w OR KRUS za nieściągalne uznano należności w kwocie 175,3 tys. zł (13 spraw w OR).

W 2024 r. KRUS (Centrala i OR) nie zawierała ugód w sprawie spornych należności.

(akta kontroli str. 2077-2094, 2232-2240, 2273-2277, 3380-3382, 3389-3392)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

4.2. Wykonanie planu kosztów FA

Opis stanu
faktycznego

W 2024 r. koszty FA wyniosły 1 119 420,8 tys. zł, co stanowiło 97% planu po zmianach w wysokości 1 153 587 tys. zł i 113,2% kwoty kosztów zrealizowanych w 2023 r. (989 077,4 tys. zł).

Koszty realizacji zadań FA określone zostały w art. 79 ust. 1 oraz szczegółowo w § 9 ust. 1 rgf KRUS. Z FA finansowane były koszty wynagrodzeń osobowych i bezosobowych wraz z pochodnymi oraz inne koszty, w tym zakupy usług i dostaw niezbędne do funkcjonowania KRUS i obsługi realizowanych przez Kasę zadań.

Wyższe koszty realizacji zadań funduszu wystąpiły głównie w następujących pozycjach planu finansowego FA: wynagrodzenia osobowe (wzrost o 20,4% w stosunku do roku 2023), zakup usług, w tym usług remontowych, opłaty pocztowe i usługi bankowe, zakup usług informatycznych, pozostałe, obejmujące głównie zakup materiałów i wyposażenia, zakup energii, opłaty za administrowanie i czynsze za budynki, lokale i pomieszczenia garażowe, odpisy na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych, amortyzacja (umorzenia), przelewy redystrybucyjne, w tym koszty obsługi przez ZUS świadczeń rolnych oraz Fundusz Motywacyjny.

Koszty wynagrodzeń zostały zrealizowane w wysokości 614 011,4 tys. zł, wynagrodzenia wykonane zostały wykonane w 99,6% planu po zmianach (616 688 tys. zł) oraz w 119% wykonania kosztów z tego tytułu w 2023 r. (515 986,5 tys. zł).

Koszty wynagrodzeń osobowych zostały zrealizowane w wysokości 594 838,9 tys. zł, wynagrodzenia osobowe zostały wykonane w 99,8% planu po zmianach. W porównaniu do roku poprzedniego stanowiły one 120,4% wykonania kosztów z tego tytułu w 2023 r. (494 193,2 tys. zł). Koszty wynagrodzeń bezosobowych z tytułu realizacji umów cywilnoprawnych (zleceń i o dzieło) zrealizowano w wysokości 19 172,5 tys. zł i były one mniejsze o 2620,8 tys. zł, tj. o 12% w porównaniu do 2023 r. (21 793,2 tys. zł). Koszty umów zleceń w 2024 r. wyniosły 19 080,2 tys. zł, co stanowiło mniej o 2623 tys. zł, tj. o 12,1% w porównaniu do 2023 r. (21 703,2 tys. zł), natomiast koszty umów

⁴² Należności pomniejszone o odpis aktualizujący należności w wysokości 14 352,5 tys. zł.

o dzieło wyniosły 81 tys. zł, co stanowiło więcej o 30 tys. zł, tj. o 58,9% w porównaniu do 2023 r. (51 tys. zł).

Wyższe wykonanie wynagrodzeń osobowych w 2024 r. w stosunku do 2023 r., wynikało głównie z 20% wzrostu przewidzianego w ustawie budżetowej na 2024 rok. Natomiast niższe wykonanie wynagrodzeń bezosobowych 2024 r. (19 172,5 tys. zł) w stosunku do 2023 r. (21 793,3 tys. zł) wynikało ze zmniejszenia liczby zawieranych umów cywilnoprawnych oraz zmniejszenia wynagrodzeń lekarzy orzeczników zatrudnionych w systemie orzecznictwa lekarskiego KRUS.

Koszty zakupu usług FA w 2024 r. zostały zrealizowane w kwocie 244 363,7 tys. zł, tj. w 94,6% planu po zmianach (258 270 tys. zł). W porównaniu do roku poprzedniego stanowiło to 105,2% kosztów wykonanych w 2023 r. (232 229 tys. zł). Wzrost ten wynikał głównie ze wzrostu opłat pocztowych, a także cen zakupu usług informatycznych i pozostałych usług, np. ochrony i monitoringu, sprzątania, usług komunalnych.

Pozostałe koszty, w tym amortyzacji, zostały zrealizowane w 2024 r. w wysokości 96 951,2 tys. zł, co stanowiło 91,1% planu po zmianach (106 408 tys. zł). W porównaniu do roku poprzedniego koszty te stanowiły 99,1% wykonania w 2023 r. (97 788,6 tys. zł).

W planie finansowym KRUS na 2024 r. na realizację wydatków majątkowych w Centrali i OR KRUS zaplanowano 33 127 tys. zł.

W trakcie roku do planu wydatków OR KRUS wprowadzono zadania o łącznej wartości 18 544 tys. zł, co wynikało głównie z bieżącego zapotrzebowania PT i OR KRUS oraz Centrali KRUS, m.in. na:

- modernizację systemu alarmowego i ppoż., instalacji elektrycznej oraz instalacji klimatyzacyjnej,
- dostosowanie i przeorganizowanie pomieszczeń w związku ze zmianą przeznaczenia,
- modernizację budynków PT/OR KRUS, np. w związku z dostosowaniem budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych lub zmiana budynku na docelową siedzibę PT KRUS w Wieruszowie,
- zakup lokalu na siedzibę PT KRUS w Pajęcznie,
- montaż instalacji fotowoltaicznej,
- zakup deduplikatorów i serwerów do OR KRUS,
- zakup systemu ochrony danych osobowych przed wyciekiem,
- zakup switchy SAN,
- zakup dodatkowych licencji bezpieczeństwa do baz danych,
- zakup licencji RedHat na 3 lata.

Konieczność wprowadzenia zakupów inwestycyjnych do planu wydatków majątkowych na rok 2024 – w zakresie zadań merytorycznych Biura Informatyki i Telekomunikacji Centrali KRUS w IV kwartale 2024 r. – spowodowana była głównie zapewnieniem infrastruktury informatycznej i bezpieczeństwa danych poprzez zakup licencji backup dla OR KRUS, zakup systemu do inwentaryzacji i wizualizacji serwerowni, zakup oprogramowania do zarządzania wydrukiem, zakup licencji czasowej systemu Splunk⁴³.

⁴³ Splunk to system zarządzania, monitorowania i analizowania generowanych maszynowo dużych ilości danych, w tym informacji i zdarzeń związanych z bezpieczeństwem, dzięki którym odpowiednie zespoły mogą szybko wykrywać ataki wewnętrzne i zewnętrzne oraz na nie reagować.

Kwota wydatków majątkowych według planu po zmianach wyniosła 30 947 tys. zł.

Wydatki majątkowe KRUS w 2024 r. zostały zrealizowane w wysokości 23 475,8 tys. zł, tj. w 75,9% planu po zmianach (30 947 tys. zł). Niższe wykonanie w roku 2024 w porównaniu do roku 2023 o kwotę 3069,7 tys. zł (o 11,6%) wynikało ze zrealizowania mniejszej liczby zadań inwestycyjnych.

Wykonanie wydatków majątkowych w Centrali KRUS wyniosło 6588,2 tys. zł, tj. 81,4% planu po zmianach (8094,8 tys. zł), natomiast w OR KRUS wyniosło 16 887,6 tys. zł, tj. 73,9% planu po zmianach (22 852,2 tys. zł).

Spośród 19 zadań objętych planem po zmianach wydatków majątkowych Centrali KRUS zrealizowano 12 zadań o wartości 6 588,2 tys. zł, w tym inwestycję polegającą na wymianie precyzyjnej klimatyzacji serwerowni w budynku Centrali KRUS w Żyrardowie (848,2 tys. zł), a także zakupy inwestycyjne, które obejmowały głównie sprzęt i oprogramowanie IT, tj.: urządzenie do trwałego usuwania danych z nośników magnetycznych (demagnetyzera) (57,8 tys. zł), rozbudowa macierzy o dyski (151,3 tys. zł), zakup zasilacza awaryjnego UPS do BDC⁴⁴ w Żyrardowie (153,8 tys. zł), zakup systemu ochrony danych osobowych przed wyciekiem (949,6 tys. zł), zakup urządzenia NDR⁴⁵ (484,6 tys. zł), zakup dodatkowych licencji bezpieczeństwa do baz danych (578,1 tys. zł), zakup licencji RedHat na 3 lata (1330 tys. zł), zakup licencji backup dla OR (459 tys. zł), zakup systemu do inwentaryzacji i wizualizacji serwerowni (343 tys. zł), zakup licencji czasowej systemu Splunk (490 tys. zł) oraz switch-e SAN (742,9 tys. zł).

W 2024 r. nie zrealizowano czterech zadań o wartości 1183,6 tys. zł ujętych w planie Centrali KRUS, z tego:

- zakup licencji do systemu Centralnej Informacji Emerytalnej (29,6 tys. zł),
- zakup oprogramowania systemowego do EZD (194 tys. zł),
- zakup oprogramowania do zarządzania wydrukiem (150 tys. zł),
- zakup drukarek (810 tys. zł - zadanie przeniesiono na kolejny rok).

Dwa z zadań ujętych w planie Centrali KRUS przeniesiono w trakcie roku do realizacji w OR KRUS (zakup samochodów służbowych oraz zakup deduplikatorów i serwerów).

W planie finansowym FA w zakresie wydatków majątkowych Centrali KRUS na 2024 r. umieszczono zadanie pn.: „Pozostałe inwestycje w OR KRUS i Centrali KRUS” o wartości 1740 tys. zł. Plan w tej pozycji zmieniano łącznie osiem razy w trakcie roku (na koniec roku wyniósł 9,9 tys. zł). Wydatków na realizację tej pozycji nie zrealizowano. Prezes KRUS wyjaśnił, że w zakresie pozycji „pozostałe inwestycje w OR KRUS i C/KRUS” w kwocie 1740,0 tys. zł (plan z 27 lutego 2024r.), oraz na koniec roku 2024 w kwocie 9,9 tys. zł (plan z 20 grudnia 2024 r.) zostały zaplanowane środki finansowe na wydatki inwestycyjne w Centrali KRUS i w OR KRUS na zadania, których nie można przewidzieć na etapie projektów planów finansowych.

Niższe wykonanie planu wydatków majątkowych FA w Centrali KRUS w 2024 r. wynikało również m.in. z: uzyskania korzystniejszej oferty na zakup urządzenia NDR i niezrealizowania zadania dotyczącego zakupu oprogramowania systemowego do EZD, z uwagi na fakt, iż NASK nie uruchomił funkcjonalności systemu umożliwiającej migrację danych na serwery KRUS. Ponadto, w trakcie

⁴⁴ Ang. Backup Domain Controller (zapasowy kontroler domeny).

⁴⁵ Rozwiązanie bezpieczeństwa zaprojektowane do wykrywania, reagowania i zapobiegania zagrożeniom w sieci dzięki analizie kontekstowej.

przeprowadzonych postępowań przetargowych kontrahenci złożyli oferty o niższej wartości niż szacowano.

W 2024 r. w planie po zmianach wydatków majątkowych OR KRUS umieszczono 145 zadań na kwotę 22 852,2 tys. zł. W ramach tego planu nie zrealizowano 10 zadań na kwotę 4637,6 tys. zł, ponieważ ich realizację przeniesiono na kolejny rok, głównie w związku z przedłużającymi się procedurami uzyskania niezbędnych pozwoleń.

(akta kontroli str. 1439-1442, 1504-1549, 1755-1761, 1764-1782, 2044-2073, 2095-2111, 2115-2119, 2228-2231, 2235-2240, 2282-2295)

Koszty działań informacyjno-promocyjnych realizowanych w ramach FA w 2024 r. wyniosły 564,3 tys. zł i zmniejszyły się w stosunku do 2023 r. (652,7 tys. zł) o 13,5%. Udział kosztów tych działań w kosztach FA ogółem wyniósł 0,05%. KRUS finansował działania promocyjne i reklamowe, m.in.: koszty informowania o działalności Kasy.

W 2024 r. działalność informacyjno-promocyjną realizowało Biuro Komunikacji i Współpracy Międzynarodowej w Centrali KRUS, które przygotowywało i upowszechniało w mediach informacje prasowe, komunikaty, artykuły oraz materiały wideo upowszechniające informacje o działalności Kasy.

Szczegółową kontrolą objęto pięć (losowo wybranych) zadań⁴⁶, na które poniesiono wydatki w łącznej kwocie 122,4 tys. zł, co stanowiło 21,7% kosztów poniesionych w przedmiotowym zakresie z FA. Wybór wykonawców był wyłączony z przepisów pzp⁴⁷ i przeprowadzony został zgodnie z wewnętrznymi regulacjami KRUS. Rezultaty odpowiadały ustaleniom zawartym w umowach.

Wydatki w zakresie działalności informacyjno-promocyjnej były poniesione w ramach planu wydatków FA Centrali KRUS. Oddziały Regionalne KRUS nie zaciągały żadnych zobowiązań w przedmiotowym zakresie.

(akta kontroli str. 1764-1782, 2209-2218, 2232-2233, 2240)

Zakres kosztów FA nie uległ zmianom w latach 2021–2024. W latach 2021–2024 zrealizowane koszty realizacji zadań FA wykazywały tendencję wzrostową, bowiem w całym tym okresie wzrosły o 46% w stosunku do 2021 r., a w kolejnych latach koszty te wyniosły odpowiednio: w 2021 r. – 766 577,7 tys. zł, w 2022 r. – 872 390,5 tys. zł, w 2023 r. – 989 077,4 tys. zł i w 2024 r. – 1 119 420,8 tys. zł.

Główną przyczyną wzrostu kosztów FA w latach 2021–2024 było podniesienie wynagrodzeń osobowych, w tym konieczność wyrównywania wynagrodzenia pracowników Kasy do najniższego wynagrodzenia zasadniczego. Ponadto wzrost kosztów FA spowodowany był m.in. stałym wzrostem cen zakupu materiałów i wyposażenia oraz usług, cen energii, opłat za wynajem pomieszczeń biurowych, garaży i miejsc parkingowych, a także wyższych kosztów podróży służbowych i szkoleń pracowników.

(akta kontroli str. 207-216, 1659-1661)

Badaniem objęto próbę zapisów księgowych dotyczących kosztów FA poniesionych w Centrali KRUS w 2024 r. w łącznej kwocie 119 107,4 tys. zł⁴⁸. Badana próba stanowiła 13,9% kosztów FA poniesionych w Centrali KRUS

⁴⁶ Umowy: 70/2024, 72/2024, 83/2024, 155/2024 i 164/2024. Dotyczyły one usług w zakresie promocji działalności ustawowej KRUS polegających na publikacji materiałów informacyjnych KRUS.

⁴⁷ Ustawa z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1320).

⁴⁸ Z badania wyłączono przelewy redystrybucyjne, wynagrodzenia osobowe pracowników wraz z pochodnymi, składki na Fundusz Pracy oraz Fundusz Solidarnościowy, odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych, koszty amortyzacji, wpłaty na Pracownicze Programy Kapitałowe finansowane przez podmiot zatrudniający oraz koszty poniżej 1 tys. zł.

podlegających badaniu kosztów realizacji zadań FA (313 250 tys. zł). Ze zbadanej próby, metodą monetarną MUS⁴⁹, dobrano losowo 35 zapisów dotyczących kosztów FA w kwocie 42 455,4 tys. zł, tj. 35,6% wartości próby zapisów księgowych objętych badaniem, w tym: 12 majątkowych w kwocie 24 555,5 tys. zł i 23 zakupów usług w kwocie 17 899,9 tys. zł. Doborem celowym objęto 15 zapisów dotyczących kosztów FA w kwocie 1279,8 tys. zł, poniesionych w ramach skontrolowanych wydatków, w tym: trzy zapisy kosztów majątkowych⁵⁰ w kwocie 1128,4 tys. zł; siedem zapisów realizacji pięciu umów cywilnoprawnych⁵¹ w kwocie 29 tys. zł oraz pięć zapisów kosztów pięciu umów usług reklamowo-promocyjnych⁵² w kwocie 122,4 tys. zł.

Zbadane koszty wynikały z realizacji zawartych umów. Umowy te zrealizowano zgodnie z zakresem rzeczowo-finansowym oraz terminowo. Zostały one rzetelnie skalkulowane, zrealizowane i opłacone terminowo, udokumentowane oraz zaewidencjonowane zgodnie z mającymi zastosowanie przepisami. W badaniu nie stwierdzono nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 2122-2134, 2139-2143, 2150-2152, 2224, 2244-2248, 2253-2258)

W okresie objętym kontrolą w KRUS nie wystąpiły przypadki zamówień, do udzielenia których w okresie wrzesień-grudzień 2024 r. nie zastosowano przepisów pzp z uwagi na treść art. 7c ust. 1 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym⁵³ i art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 1 października 2024 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi oraz niektórych innych ustaw⁵⁴.

(akta kontroli str. 1796, 2074-2076)

⁴⁹ Próbkowanie wg jednostek monetarnych (określane skrótem MUS – ang. Monetary Unit Sampling) – metoda losowania wydatków z prawdopodobieństwem proporcjonalnym do wartości.

⁵⁰ Badaniem objęto umowę 64/2024 na dostawę UPS o wartości 153 750 zł, umowę 189/2024 na zakup urządzeń ochrony sieci o wartości 484 620 zł, umowę 242/2024 na zakup systemu splunk o wartości 490 000 zł.

⁵¹ 1. Umowa zlecenie Nr 123/2023 z 13 lipca 2023 r. na usługi doradcze w zakresie dostosowania systemu EZD RP do potrzeb KRUS, w ramach której w 2024 r. wydatkowano 4,5 tys. zł, 2. Umowa o dzieło Nr 134/2024 z dnia 28 października 2024 r., przygotowanie autorskich dzieł w postaci: przygotowania dokumentacji zgodnej z aktualnym stanem prawnym, możliwymi wariantami działania, konsekwencjami, uprawnieniami i rolą kierownika jednostki oraz przedmiotu tworzącego w zakresie przeznaczenia i podział zysku netto SPZOZu; aktualizacji zasad udzielania z FPIR KRUS dotacji celowych dla SPZOZ-ów; przygotowanie wytycznych w zakresie sporządzania i nadzorowania realizacji programu naprawczego w ramach której w 2024 r. wydatkowano 10 tys. zł, 3. Umowa Nr 486/01/2024 z 30 stycznia 2024 r. na sporządzenie opracowania w sprawie wyceny rezerw pracowniczych, z tytułu której w 2024 r. wydatkowano 1,6 tys. zł, 4. Usługa prawna zamówienie nr Z- 31/2024 na analizę prawną umów na dostawę energii elektrycznej do jednostek organizacyjnych KRUS, w ramach której w 2024 r. wydatkowano 8,6 tys. zł, 5. Umowa 243/2024 z 5 grudnia 2024 r. analiza prawna dot. projektu umowy na obsługę kompleksowej obsługi i rozwoju systemu informatycznego FARMER, w ramach której w 2024 r. wydatkowano 4,3 tys. zł.

⁵² Umowy na działania promocyjne na rzecz KRUS: 70/2024 publikacja materiałów informacyjnych Zamawiającego z zakresu ubezpieczenia społecznego rolników w tygodniku regionalnym „Echo Katolickie” – 22 140 zł; 72/2024 publikacja materiałów informacyjnych Zamawiającego z zakresu ubezpieczenia społecznego rolników w miesięczniku „AGRO – Magazyn Ludzi Przedsiębiorczych” – 22 140 zł; 83/2024 promocja działalności ustawowej KRUS polegająca na publikacji materiału informacyjnego Kasy w liczbie 1 (jednej) strony formatu A3 w Super Biznes AGRO – dodatku do dziennika Super Express, wydaniu z okazji targów rolniczych AGROTECH – 15 375 zł; 155/2024 przygotowanie i wyprodukowanie przez wykonawcę materiału wideo z wystąpieniem eksperta lub ekspertów i promocji przygotowanego materiału w serwisie www.strefaagro.pl (serwis centralny, 22 serwisy regionalne, portal informacyjny i.pl) – 30 750 zł i 164/2024 upowszechnienie w Tygodniku „Gość Niedzielny” materiałów informacyjnych zamawiającego na temat kampanii informacyjnej eKRUS, w liczbie 2 stron formatu A4 – 31 980 zł.

⁵³ Dz. U. z 2023 r. poz. 122, ze zm.

⁵⁴ Dz. U. poz. 1473.

Zobowiązania FA na koniec 2024 r. wyniosły 105 005,4 tys. zł i były wyższe o 25 162 tys. zł, tj. o 31,5% od zobowiązań na koniec 2023 r. (79 843,4 tys. zł), wykonanie wyniosło 131,2% planu po zmianach (80 025 tys. zł).

Zobowiązania FA wynikały m.in. z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych, składek PPK, składek ZUS potrąconych z dodatkowego wynagrodzenia rocznego, zobowiązanie wobec pracowników z tytułu dodatkowego wynagrodzenia rocznego, z tytułu podatku dochodowego od wynagrodzeń, potrąconych składek PPK z wynagrodzeń, potrąconych składek ZUS z wynagrodzeń, z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne (pracodawcy) naliczonych od wynagrodzeń oraz od dodatkowego wynagrodzenia rocznego, z tytułu zużycia energii elektrycznej, energii cieplnej oraz wody.

Wyższe wykonanie zobowiązań w 2024 r. w stosunku do wykonania w 2023 r. wynikało m.in. z wyższych rozrachunków z odbiorcami i dostawcami z tytułu różnych usług oraz zakupu materiałów i wyposażenia, rozrachunków z ZUS z tytułu składek społecznych naliczonych od dodatkowego wynagrodzenia rocznego i wynagrodzeń pracowników oraz z tytułu składek społecznych w części pracodawcy. Ponadto wyższe wykonanie zobowiązań w 2024 r. w stosunku do wykonania w 2023 r. wynikało z rozrachunków z tytułu podatku dochodowego od wynagrodzenia za grudzień 2024 r., a także rozrachunków wynikających z opłat za administrowanie i czynsze za budynki, lokale i pomieszczenia garażowe.

W 2024 r. nie było przypadków zapłaty przez Centralę i OR KRUS odsetek tytułem nieterminowego regulowania zobowiązań. Zobowiązania wymagalne w FA na koniec 2024 r. nie wystąpiły.

W 2024 r. nie zaciągano kredytów ani pożyczek na finansowanie zadań FA.

(akta kontroli str. 2265-2272, 2278-2281, 3380-3382, 3389-3392)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

4.3. Stan funduszu i gospodarowanie wolnymi środkami FA

Opis stanu
faktycznego

Stan środków pieniężnych FA na rachunkach bankowych KRUS (Centrala i OR) na koniec 2024 r. wyniósł ogółem 66 676,1 tys. zł i stan ten był niższy o 45 241 tys. zł w stosunku do stanu tych środków na koniec 2023 r. (111 917,1 tys. zł).

Średniomiesięczny stan środków FA na rachunkach bankowych KRUS (Centrala i OR) w 2024 r. wyniósł 90 238,1 tys. zł, przy czym najwyższy stan środków był w listopadzie (114 206 tys. zł), natomiast najniższy zanotowano w kwietniu (72 943,7 tys. zł).

Kasa lokowała środki FA na podstawie art. 48 ust. 1 ufp oraz zgodnie z § 10 rgf KRUS.

W 2024 r. wolne środki FA Centrala KRUS lokowała w formie siedmiu depozytów terminowych u Ministra Finansów na łączną kwotę 55 400 tys. zł. Średnia z 12 miesięcy kwota lokaty wyniosła 4616,7 tys. zł. Środki lokowano na okres od 18 do 61 dni. Łączne przychody z tytułu zagospodarowania wolnych środków w 2024 r. wyniosły 362,7 tys. zł.

Zwrot wolnych środków pieniężnych FA lokowanych w ciągu 2024 r. w depozycie u Ministra Finansów, nastąpił z rachunku pomocniczego Banku Gospodarstwa Krajowego na konto bankowe FA w dniu 17 grudnia 2024 r. W dniu 31 grudnia 2024 r. w depozycie u Ministra Finansów nie były lokowane wolne środki FA.

Gospodarowanie wolnymi środkami FA nie miało wpływu na pełną realizację zadań FA. Odsetki pozyskane w ramach przychodów z tytułu lokat dokonywanych w formie depozytów FA w 2024 r. i wykorzystanych jako koszty FA zostały wydane wyłącznie na sfinansowanie kosztów realizacji zadań ustawowych FA. W ramach FA nie dokonywano zakupu obligacji skarbowych i nie dokonywano innych lokat.

(akta kontroli str. 1659-1661, 1664-1729, 2240-2241, 2248-2251, 3380-3382, 3389-3392)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

4.4. Efekty rzeczowe prowadzonej działalności FA

Opis stanu
faktycznego

Zgodnie z art. 79 ust. 1 usr FA jest przeznaczony na finansowanie kosztów obsługi ubezpieczenia i obsługi zadań w zakresie ubezpieczenia zdrowotnego.

Koszty FA w 2024 r. obejmowały głównie wynagrodzenia (w tym osobowe i bezosobowe wraz z pochodnymi), zakup usług i koszty pozostałe niezbędne do funkcjonowania KRUS i obsługi realizowanych przez Kasę zadań.

Zakres kosztów FA nie uległ zmianom w 2024 r. w porównaniu do 2023 r.

Przeciętne zatrudnienie w KRUS w 2024 r. wyniosło 6113,56 etatów i było niższe o 21,95 etatu, tj. o 0,3%, niż w 2023 r. (6135,51 etatów).

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto na jednego pełnozatrudnionego w KRUS w 2024 r. wyniosło 8109,20 zł i było wyższe o 1396 zł (tj. o 20,8%) w porównaniu do 2023 r. (6712,20 zł).

Liczba osób, które wykonywały zadania na rzecz KRUS na podstawie umowy zlecenia⁵⁵ w 2024 r. wyniosła 1001 osób, tj. o 47 osób mniej (4,5%), niż w 2023 r. (1048 osób). W 2024 r. w KRUS zawarto umowy zlecenia ze 118 pracownikami własnymi, tj. więcej o 3 osoby (o 2,6%), w porównaniu do roku 2023 (115 osób).

W 2024 r. zawarto 964 umowy (w tym 108 z pracownikami KRUS) z osobami wykonującymi zadania podstawowe⁵⁶ (w tym umowy zlecenia z lekarzami orzecznikami), które stanowiły 96,3% liczby umów zlecenia ogółem.

W 2024 r. zawarto 37 umów (tj. 3,7% liczby umów zlecenia ogółem) z osobami wykonującymi zadania pomocnicze (w tym 10 z pracownikami KRUS). Umowy te zostały zawarte m.in. z radcami prawnymi, którzy uprawnieni byli do dodatkowego wynagrodzenia z tytułu kosztów zastępstwa prawnego zasądzonego na rzecz KRUS, lub przyznanych w ugodzie lub postępowaniu egzekucyjnym, jeżeli koszty te zostaną wyegzekwowane od strony przeciwnej.

Liczba osób, które wykonywały zadania na podstawie umowy o dzieło w 2024 r., wyniosła 46 (w tym z 20 pracownikami KRUS). Umowy zawierano z ekspertami na wykonanie recenzji, a także na wykonanie autorskich dzieł w postaci artykułu naukowego.

Przyczyną spadku liczby zawartych umów cywilnoprawnych i spadku poniesionych kosztów FA w 2024 r. w stosunku do 2023 r. o kwotę 2549,5 tys. zł (o 11,7%) z tytułu zawieranych z pracownikami (m.in. z lekarzami orzecznikami)

⁵⁵ Umowa zlecenie trwająca trzy miesiące lub dłużej, lub powtarzana nieprzerwanie przez ten okres.

⁵⁶ Zadania podstawowe, to zadania wykonywane w komórkach merytorycznych, a pomocnicze w komórkach obsługowych typu kadry, księgowość, administracja, wspomaganie informatyczne.

umów zleceń była głównie niższa liczba beneficjentów KRUS zgłaszających się na badania lekarskie.

W toku kontroli zbadano próbę pięciu umów cywilnoprawnych⁵⁷ (zawartych z pięcioma osobami), z tytułu których w 2024 r. wydatkowano łącznie 29 tys. zł.

Koszty na realizację zbadanych umów cywilnoprawnych poniesiono w sposób legalny, gospodarny i były niezbędne dla prowadzonej działalności. Zostały rzetelnie skalkulowane, zrealizowane i opłacone terminowo, udokumentowane oraz zaewidencjonowane zgodnie z mającymi zastosowanie przepisami. Działania zamawiającego w zakresie zawierania umów cywilnoprawnych z osobami fizycznymi były zgodne z wewnętrznymi regulacjami KRUS dotyczącymi udzielania zamówień publicznych.

W 2024 r. nie zawierano umów i nie ponoszono kosztów dotyczących usługi wynajmu pracowników w ramach tzw. „body leasing”.

(akta kontroli str. 1755-1761, 2044-2073, 2095-2111, 2115-2119, 2153-2208, 2282-2295)

Stwierdzone
nieprawidłowości

OCENA CZĄSTKOWA

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie planu finansowego Funduszu Administracyjnego. Zrealizowane przychody FA umożliwiły realizację zadań funduszu. Zmiany planu finansowego zostały dokonane prawidłowo. Koszty realizowane były w ramach FA zgodnie z przepisami, zawartymi umowami, celowo i gospodarnie oraz zostały rzetelnie rozliczone.

OBSZAR

5. Wykonanie planu finansowego Funduszu Prewencji i Rehabilitacji

Plan finansowy FPiR został ustalony w tabeli nr 25 załącznika nr 13 ustawy budżetowej na rok 2024 rok.

W planie tym przychody zostały ustalone w kwocie 66 701 tys. zł, a koszty w kwocie 66 575 tys. zł. W 2024 r. w planie finansowym FPiR dokonano jednej zmiany w trybie art. 29 ust. 12 ufp.

Zmiana w planie finansowym FPiR uzasadniana była realizacją celów FPiR⁵⁸ i polegała na zwiększeniu pozycji „Zakup usług” w ramach kosztów własnych o 3200 tys. zł, zmniejszając o tę samą kwotę plan kosztów inwestycyjnych. Zmiana dotyczyła przeznaczenia na rehabilitację leczniczą rolników niewykorzystanych środków zaplanowanych na realizację zadań inwestycyjnych w CRR KRUS. Zmiany dokonano zgodnie z zasadami określonymi w ufp, nie miała ona wpływu na kwoty przychodów i kosztów ogółem w planie finansowym FPiR. Kwoty te pozostały na poziomie określonym w ustawie budżetowej na rok 2024.

(akta kontroli str. 44-50, 182, 185-187, 537)

⁵⁷ Umowa zlecenie Nr123/2023 z 13 lipca 2023 r. na usługi doradcze w zakresie dostosowania systemu EZD RP do potrzeb KRUS, w ramach której w 2024 r. wydatkowano 4,5 tys. zł, umowa o dzieło Nr 134/2024 z dnia 28 października 2024 r., w ramach której w 2024 r. wydatkowano 10 tys. zł na sporządzenie opracowania w sprawie wyceny rezerw pracowniczych, z tytułu której wypłacono 1,6 tys. zł, usługa prawna zamówienie nr Z-31/2024 na analizę prawną umów na dostawę energii elektrycznej do jednostek organizacyjnych KRUS, w ramach której w 2024 r. wydatkowano 8,6 tys. zł, analiza prawna dot. projektu umowy na obsługę kompleksowej obsługi i rozwoju systemu informatycznego FARMER, w ramach której w 2024 r. wydatkowano 4,3 tys. zł.

⁵⁸ Zadania FPiR wynikają z art. 80 ust. 1 usr, zgodnie z którym fundusz ten jest przeznaczony na finansowanie kosztów rzeczowych wynikających z realizacji zadań KRUS, o których mowa w art. 63 i art. 64 usr.

5.1. Wykonanie planu przychodów FPIR

Opis stanu
faktycznego

W planie finansowym FPIR na 2024 r. ujęto przychody w wysokości 66 701 tys. zł. Zrealizowane przychody wyniosły 66 705,5 tys. zł i były o 4,5 tys. zł wyższe od planowanych. Były one również wyższe o 8 123,1 tys. zł, tj. o 13,9%, w porównaniu do 2023 r., co wynikało ze zwiększenia dotacji otrzymanej z budżetu państwa oraz zwiększenia odpisu od FS.

W 2024 r. głównymi źródłami przychodów FPIR były: odpis od FS w kwocie 46 977 tys. zł (70,4% przychodów ogółem) oraz środki z dotacji z budżetu państwa w kwocie 19 314 tys. zł (28,9% przychodów ogółem).

W 2024 r. dotacja otrzymana z budżetu państwa została zrealizowana w wysokości 19 314 tys. zł, co stanowiło 100% planu po zmianach (19 314 tys. zł). W porównaniu z rokiem poprzednim stanowiło to 141,4% wykonania w 2023 r. (13 656 tys. zł).

Prezes KRUS wyjaśnił, że wzrost dotacji otrzymanej z budżetu państwa w stosunku do 2023 r. wynikał z niższego stanu funduszu na początek 2024 r. oraz z konieczności zabezpieczenia wyższych kosztów inwestycyjnych, z przeznaczeniem na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji dla CRR KRUS, które ze względu na długoletnie eksploataowanie są obiektami wymagającymi największych nakładów.

Przychody FPIR z tytułu odpisu od FS zostały zrealizowane w wysokości 46 977 tys. zł, co stanowiło 100% planu po zmianach (46 977 tys. zł). W porównaniu do roku poprzedniego przychody z tego tytułu wyniosły 105,8% wykonania w 2023 r. (44 420 tys. zł). Zwiększenie odpisu od FS w stosunku do 2023 r. było wynikiem wyższych planowanych na rok 2024 wydatków tego funduszu.

W latach 2021–2024 przychody FPIR miały tendencję wzrostową i wyniosły odpowiednio: w 2021 r. – 44 143,8 tys. zł, w 2022 r. – 52 849,6 tys. zł, w 2023 r. – 58 582,4 tys. zł i w 2024 r. – 66 705,5 tys. zł. Główną przyczyną corocznego wzrostu kwoty przychodów była konieczność zabezpieczenia wyższych kosztów inwestycyjnych dla CRR KRUS, a także rosnące wydatki FS.

Na koniec 2024 r. należności brutto FPIR wyniosły 138,1 tys. zł, po pomniejszeniu o odpis aktualizujący w kwocie 36,8 tys. zł należności netto wyniosły 101,3 tys. zł. W porównaniu do stanu na koniec 2023 r. (42,2 tys. zł) należności brutto były wyższe o 227,3%. Wzrost należności na koniec 2024 r. w porównaniu do stanu na koniec 2023 r. wynikał z faktu ostatecznego rozliczenia dotacji przekazanych do CRR KRUS oraz wezwania do zwrotu dotacji pobranej nienależnie przez CRR w Świnoujściu.

Należności FPIR w 2024 r. dotyczyły głównie należności z tytułu rozliczenia dotacji na zadania inwestycyjne przez CRR KRUS (61,3 tys. zł), z tytułu nienależnie pobranej dotacji udzielonej CRR KRUS w Świnoujściu w 2022 r. i 2024 r. (w kwocie 40 tys. zł) oraz naliczonej kary umownej (24,4 tys. zł).

Należności wymagalne według stanu na dzień 31 grudnia 2024 r. wyniosły 12,4 tys. zł i dotyczyły należności, wobec której prowadzone było postępowanie egzekucyjne.

W 2024 r. w zakresie FPIR nie dokonano umorzenia i odroczenia należności oraz nie rozkładano należności na raty.

(akta kontroli str. 182, 185-207, 210-212, 471-482)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

5.2. Wykonanie planu kosztów FPIR

Opis stanu
faktycznego

Koszty realizacji zadań FPIR w 2024 r. wyniosły 65 502,8 tys. zł (wykonanie w 98,4% planu po zmianach 66 575 tys. zł). Stanowiło to 101,5% wykonania w 2023 r. (64 544,7 tys. zł). Na koszty FPIR składały się koszty własne w kwocie 61 285,1 tys. zł, tj. 93,6% kosztów ogółem i koszty inwestycyjne w kwocie 4217,7 tys. zł, tj. 6,4% kosztów ogółem.

Najwyższą pozycję w kosztach własnych stanowiły koszty dotyczące zakupu usług. Wykonanie kosztów zakupu usług w 2024 r. wyniosło 58 306,5 tys. zł i stanowiło 99,3% planu po zmianach (58 714 tys. zł) i 99,2% wykonania w 2023 r. (58 774,5 tys. zł). Wykonanie kosztów pozostałych, tj. amortyzacji i innych kosztów w 2024 r. wyniosło 2978,6 tys. zł, co stanowiło 88,6 % planu po zmianach (3361 tys. zł). Wykonanie to w 2024 r. wyniosło 100,6% wykonania w 2023 r.

Prezes KRUS wyjaśnił, że niższe wykonanie kosztów pozostałych w stosunku do planu po zmianach spowodowane było m.in. zmniejszeniem liczby organizowanych przez gminy i powiaty imprez masowych w 2024 r., podczas których KRUS wystawiał stoiska informacyjno-prewencyjne, a także niższego niż planowano wykonania planu w związku z zakupem nagród konkursowych oraz zakupem materiałów prewencyjnych.

W 2024 r. zrealizowane koszty FPIR w wysokości 65 502,8 tys. zł dotyczyły głównie:

- świadczeń rehabilitacji leczniczej rolników (49 601 tys. zł) oraz osób uprawnionych do emerytury rolniczej (2427 tys. zł) – 52 028 tys. zł⁵⁹, tj. 79,4% kosztów ogółem;
- świadczeń rehabilitacji leczniczej dzieci rolników – 4488 tys. zł, tj. 6,8% kosztów ogółem;
- nagród w konkursach dotyczących promowania zasad ochrony zdrowia i życia w gospodarstwie rolnym oraz informowania o zagrożeniach wypadkami przy pracy rolniczej i chorobami zawodowymi, organizowanych przez KRUS dla rolników, osób związanych ze środowiskiem wiejskim, uczniów szkół rolniczych, dzieci i młodzieży – 1772,1 tys. zł, tj. 2,7% kosztów ogółem;
- zakupu usług pozostałych (m.in. wykonanie materiałów popularyzujących zasady bezpiecznej pracy w gospodarstwie rolnym, udział w imprezach rolniczych, organizacja stoisk informacyjno-prewencyjnych KRUS) – 1774,9 tys. zł, tj. 2,7% kosztów ogółem;
- zakupu materiałów i wyposażenia (m.in. zakup materiałów prewencyjnych i popularyzujących zasady BHP do prowadzenia działań prewencyjnych) – 1091,3 tys. zł, tj. 1,6% kosztów ogółem.

Wykonanie dotacji inwestycyjnych wyniosło 4217,7 tys. zł, co stanowiło 93,7% planu po zmianach w tym zakresie (4500 tys. zł). W 2024 r. dotacje inwestycyjne zrealizowano w kwocie o 1409 tys. zł, tj. o 50,2% wyższej niż w 2023 r. (2808,7 tys. zł).

Prezes KRUS wyjaśnił, że niższe wykonanie kosztów w 2024 r. w pozycji dotacje inwestycyjne w stosunku do planu po zmianach wynikało głównie z niższego zapotrzebowania przez CRR KRUS na dotacje inwestycyjne, co było

⁵⁹ W tym 854,1 tys. zł stanowił zwrot kosztów dojazdu na rehabilitację.

spowodowane m. in. zmianą zadania inwestycyjnego lub brakiem możliwości zaangażowania własnych środków finansowych przez CRR KRUS⁶⁰. Powyższe wynikało również ze zwrotów przez CRR KRUS wynikających z ostatecznego rozliczenia dotacji inwestycyjnych.

Prezes KRUS wyjaśnił również, że wyższe o 50,2% wykonanie kosztów inwestycyjnych w 2024 r. w stosunku do wykonania w 2023 r. wynikało m.in. z wyższego zapotrzebowania na dotacje inwestycyjne w 2024 r. oraz z możliwości wyższego zaangażowania własnych środków finansowych przez CRR KRUS w porównaniu do 2023 r.

W 2024 r. Centrala KRUS zawarła z CRR KRUS 10 umów dotacji na realizację zadań inwestycyjnych na łączną kwotę 5167,2 tys. zł. Dotacje inwestycyjne były udzielane CRR KRUS zgodnie z obowiązującymi w KRUS *Zasadami udzielania z Funduszu Prewencji i Rehabilitacji Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego dotacji celowych samodzielnym publicznym zakładom opieki zdrowotnej, dla których Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego pełni funkcję podmiotu tworzącego*⁶¹. Szczegółowym badaniem objęto wszystkie ww. umowy dotacji.

Według stanu na dzień 31 stycznia 2025 r. dotacje w kwocie 4247,7 tys. zł zostały rozliczone terminowo, a niewykorzystane środki w kwocie 919,4 tys. zł zostały zwrócone przez CRR KRUS zgodnie z postanowieniami umów. Kwota 30 tys. zł dotycząca CRR KRUS w Świnoujściu została wydatkowana bez podstawy prawnej, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 182, 185-206, 537-539, 543-545)

Szczegółowym badaniem objęto próbę kosztów FPIR na kwotę 24 989,3 tys. zł (83 dokumentów księgowych) poniesionych w Centrali KRUS. Badana próba stanowiła 40,5% kosztów FPIR objętych badaniem w kwocie 61 723,8 tys. zł⁶². Losowanie metodą MUS⁶³ objęło koszty FPIR na kwotę 23 303,7 tys. zł⁶⁴, udokumentowane 76 dokumentami księgowymi. Doborem celowym (dokonanym według osądu kontrolera na podstawie przeprowadzonej analizy ryzyka nieprawidłowości) objęto koszty FPIR na realizację zadań inwestycyjnych zleconych CRR KRUS na łączną kwotę 1685,6 tys. zł⁶⁵ (tj. 1210,9 tys. zł po ostatecznym rozliczeniu dotacji). Koszty rodzajowe w badanej próbie stanowiły kwotę 19 822,1 tys. zł, tj. 79,3%, natomiast koszty inwestycyjne – 5167,2 tys. zł⁶⁶, tj. 20,7%. Badane koszty dotyczyły udzielania świadczeń rehabilitacji leczniczej uprawnionych rolników oraz ich dzieci, wypłaty nagród dla laureatów konkursów organizowanych przez KRUS oraz dotacji przekazywanych CRR KRUS na zadania inwestycyjne. Koszty ponoszono w ramach realizacji ustawowych zadań FPIR

⁶⁰ Warunkiem przyznania dotacji dla CRR KRUS jest zaangażowanie wkładu własnego środków finansowych. Ze względu na wynik finansowy CRR KRUS nie jest możliwe uzupełnienie wkładu własnego do oczekiwanej wysokości środków finansowych z uwagi na współczynnik wpływający na wysokość dotacji.

⁶¹ Z dnia 29 maja 2017 r.

⁶² Badana populacja stanowiła kwotę kosztów Centrali KRUS, pomniejszoną o koszty amortyzacji oraz przelewów redystrybucyjnych.

⁶³ Z losowania kosztów wyłączono koszty poniżej jednego tys. zł, koszty amortyzacji oraz koszty przekazów środków z FPIR do OR KRUS.

⁶⁴ W wylosowanej metodą MUS próbie znalazły się trzy dotacje udzielone CRR KRUS na realizację celów inwestycyjnych w kwocie 3481,6 tys. zł (przed ostatecznym rozliczeniem umowy). Koszty w ramach tych dotacji, po ostatecznym rozliczeniu umów, wyniosły 3036,9 tys. zł.

⁶⁵ Podana kwota to wartość przelewu wykonanego przez KRUS na konto CRR KRUS, zgodnie z zawartą umową o udzielenie dotacji. Koszt dotacji objętych doborem celowym, po ostatecznym rozliczeniu umów oraz zwrocie nienależnie pobranej przez CRR KRUS w Świnoujściu dotacji wyniósł 1180,9 tys. zł.

⁶⁶ Po ostatecznym rozliczeniu dotacji inwestycyjnych przez CRR KRUS koszty wyniosły 4217,7 tys. zł.

i zgodnie z planem finansowym, w sposób celowy, legalny, gospodarny i rzetelnie, za wyjątkiem dotacji inwestycyjnej wydatkowanej w kwocie 30 tys. zł dla CRR KRUS w Świnoujściu na realizację szkoleń dla pacjentów i personelu (co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*).

(akta kontroli str. 993-1024)

Wydatki na działania promocyjne i reklamowe zostały określone w planie kosztów FPIR. W trakcie roku z inicjatywy Biura Prewencji dokonano sześciu zmian w zakresie działań promocyjnych i reklamowych. Zmiany te polegały m.in. na zmniejszeniu kosztów nagród konkursowych przy jednoczesnym zwiększeniu zakupu materiałów i wyposażenia.

Wydatki na działania promocyjne i reklamowe FPIR w 2024 r. wyniosły 4746,3 tys. zł. W porównaniu do okresu wcześniejszego stanowiły one 98,3% wydatków poniesionych na ten cel w 2023 r. (4828,3 tys. zł). W 2024 r. w Centrali KRUS na działania promocyjne i reklamowe wydatkowano kwotę 1269 tys. zł, a w OR KRUS kwotę 3477,3 tys. zł. Wydatki na działania promocyjne i reklamowe dotyczyły działalności prewencyjnej wynikającej z nałożonych na KRUS zadań ustawowych. Działania te polegały m.in. na prowadzeniu szkoleń dla rolników z zakresu zagrożeń zdrowia i życia przy pracy rolniczej oraz znajomości zasad bezpiecznej pracy, a także na popularyzowaniu zasad bezpieczeństwa i higieny pracy.

Szczegółowym badaniem objęto próbę⁶⁷ wydatków na działania promocyjne i reklamowe FPIR na kwotę 427,3 tys. zł, tj. 33,7% wydatków poniesionych na ten cel przez Centralę KRUS. W wyniku badania stwierdzono, że poniesione wydatki zostały rzetelnie zaplanowane, przeprowadzone z zachowaniem właściwego trybu udzielenia zamówienia publicznego, w umowach zawarto niezbędne elementy służące zabezpieczeniu interesów KRUS, osiągnięto zamierzone efekty, a realizacja tych działań służyła realizacji celów statutowych FPIR.

W latach 2021–2024 koszty realizacji zadań FPIR miały tendencję rosnącą i wyniosły: w 2021 r. – 41 448,4 tys. zł, w 2022 r. – 55 085,8 tys. zł, w 2023 r. – 64 544,7 tys. zł i w 2024 r. – 65 502,8 tys. zł. Główną przyczyną corocznego wzrostu kwoty kosztów FPIR był m.in. wzrost cen zakupu usług zdrowotnych oraz wzrost cen zakupu usług, w tym wynajmu sal na szkolenia, organizacji stoisk informacyjno-prewencyjnych, wykonania materiałów popularyzujących.

(akta kontroli str. 207, 210-212, 220, 237-320, 1347-1392)

Na koniec 2024 r. zobowiązania FPIR wyniosły 247,1 tys. zł i dotyczyły rozrachunków z odbiorcami i dostawcami. Zobowiązania dotyczące Centrali KRUS wyniosły 31,8 tys. zł, a OR KRUS 215,3 tys. zł. Na koniec 2024 r. zobowiązania wymagalne nie wystąpiły.

Zobowiązania na koniec 2024 r. były niższe o 25,6 tys. zł, tj. 9,4% od zobowiązań na koniec 2023 r. (272,7 tys. zł). Prezes KRUS wyjaśnił, że wynikało to z niższych rozrachunków z odbiorcami i dostawcami z tytułu różnych usług oraz zakupu materiałów na działania prewencyjne.

⁶⁷ Zbadana próba obejmowała dwie umowy: umowę na zakup, dostarczenie do dwóch lokalizacji na terenie RP i przekazanie laureatowi konkursu ciągnika rolniczego kołowego z napędem na cztery koła przystosowanego do prac w gospodarstwie rolnym na kwotę 196,8 tys. zł oraz umowę na zakup oraz dostarczenie 200 sztuk zestawów ratownictwa przedlekarskiego na kwotę 230,5 tys. zł. Doboru próby dokonano w sposób celowy, mając na względzie najwyższe wydatkowane kwoty na działania promocyjne i reklamowe przez Centralę KRUS w 2024 r.

W 2024 r. nie zaciągano kredytów ani pożyczek na finansowanie zadań FPIR.
(akta kontroli str. 59, 182, 185-206, 337-339)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Wydatkowanie w ramach umowy z 17 września 2024 r. łącznej kwoty dotacji w wysokości 30 tys. zł dla Centrum Rehabilitacji Rolników Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego SASANKA w Świnoujściu: niezgodnie z art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej⁶⁸ na realizację szkolenia „Jak radzić sobie ze stresem i kryzysem psychicznym” oraz niezgodnie z art. 114 ust. 1 pkt 7 w związku z art. 115 ust. 3 tej ustawy na realizację szkolenia „Bezpieczeństwo danych pacjentów – ochrona i przetwarzanie danych osobowych w podmiocie leczniczym”.

W ramach szkolenia „Jak radzić sobie ze stresem i kryzysem psychicznym” przeszkolono rolników przebywających na turnusach rehabilitacyjnych, natomiast w ramach szkolenia „Bezpieczeństwo danych pacjentów – ochrona i przetwarzanie danych osobowych w podmiocie leczniczym” przeszkolono lekarzy, pielęgniarki, pracowników działu fizjoterapii i pracowników administracji.

W przypadku szkolenia dla rolników nie wystąpiły przesłanki udzielenia dotacji z art. 114 ust. 1 pkt 1 w związku z ust. 2 pkt 1 ustawy o działalności leczniczej, ponieważ zadanie to nie mieściło się w katalogu zadań określonych tymi przepisami prawa.

Natomiast w przypadku drugiego zadania, zgodnie z art. 114 ust. 1 pkt 7 ustawy o działalności leczniczej podmiot wykonujący działalność leczniczą może otrzymać środki publiczne z przeznaczeniem na pokrycie kosztów kształcenia i podnoszenia kwalifikacji osób wykonujących zawody medyczne, jednak jak stanowi art. 115 ust. 3 tej ustawy, środki publiczne przekazywane na pokrycie tych kosztów nie mogą mieć formy dotacji inwestycyjnej. Ponadto przepisy o finansowaniu kosztów kształcenia i podnoszenia kwalifikacji osób wykonujących zawody medyczne nie miały zastosowania do przeprowadzonego szkolenia.⁶⁹

W związku ze stwierdzoną nieprawidłowością, w trakcie kontroli Prezes KRUS skierował do CRR KRUS w Świnoujściu wezwania o zwrot dotacji pobranej nienależnie, z tytułu przeprowadzonych dwóch szkoleń na podstawie umowy z 17 września 2024 r. w łącznej kwocie 30 tys. zł. W dniu 27 lutego 2025 r. i 6 marca 2025 r. CRR KRUS w Świnoujściu dokonało zwrotu dotacji.

Prezes KRUS wyjaśnił m.in., że (...) w ramach kontroli zarządczej w KRUS powołano Zespół ds. podziału i udzielania dotacji, którego zadaniem jest rozpatrywanie przedmiotowych wniosków. Celem tego Zespołu jest każdorazowe, dokładne sprawdzenie wniosku o przyznanie dotacji pod kątem merytorycznym, finansowym i prawnym. Członkami tego Zespołu są przedstawiciele m.in. Biura Rehabilitacji, Biura Finansowego oraz Biura Organizacyjno-Prawnego, czyli osoby posiadające specjalistyczną wiedzę w swoich dziedzinach, co powinno mitygować ryzyko nieprawidłowego przyznania dotacji (...) dotacja została przekazana, gdyż nastąpiła jej weryfikacja dokonana przez ww. Zespół, a następnie umowa dotacyjna została

⁶⁸ Dz. U. z 2024 r. poz. 799

⁶⁹ Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy o działalności leczniczej osoba wykonująca zawód medyczny to osoba uprawniona na podstawie odrębnych przepisów do udzielania świadczeń zdrowotnych oraz osoba legitymująca się nabyciem fachowych kwalifikacji do udzielania świadczeń zdrowotnych w określonym zakresie lub w określonej dziedzinie medycyny.

paraflowania przez radcę prawnego (...). Ponadto Prezes wyjaśnił m.in. (...) Pomimo wystąpienia o zwrot przedmiotowych dotacji, warto zwrócić uwagę, że szczególnie w zakresie szkolenia rolników (promocji zdrowia psychicznego pacjentów) program taki jest niezwykle potrzebny (...) Dotacja przeznaczona na organizację szkolenia zasługiwała na merytoryczne uznanie jako działanie promujące zdrowie. Wskazać bowiem należy, że edukowanie rolników (w tym przypadku „radzenie sobie ze stresem i kryzysem psychicznym”), stanowi nieodłączny element promocji zdrowia - art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy. Tego rodzaju inicjatywy wpływają na poprawę ogólnego stanu zdrowia społeczeństwa, zmniejszając przy tym ryzyko wystąpienia chorób cywilizacyjnych związanych ze stresem.

Zdaniem NIK wzmocnienia wymaga funkcjonowanie adekwatnej, skutecznej i efektywnej kontroli zarządczej w zakresie udzielania dotacji ze środków FPIR. Stosowane mechanizmy kontroli zarządczej w KRUS nie zapewniały w pełni prawidłowego udzielania dotacji objętych kontrolą umów.

Prezes KRUS poinformował również, że w 2025 r. rozważy przeprowadzenie szkolenia dla wszystkich członków zespołu ds. przyznawania dotacji oraz pracowników Biura Rehabilitacji, mającego na celu poszerzenie wiedzy merytorycznej w zakresie prawidłowego kwalifikowania wnioskowanych zadań inwestycyjnych, a tym samym celowości przyznania dotacji dla CRR KRUS, a także wdroży wzmoczoną kontrolą zarządczą, aby nie zdarzały się podobne przypadki w przyszłości.

(akta kontroli str. 543-545, 550-641, 650-671, 686-731)

5.3. Stan funduszu i gospodarowanie wolnymi środkami FPIR

Stan funduszu na koniec 2024 r. wyniósł 3457,2 tys. zł i był wyższy o 1202,6 tys. zł od stanu na początek roku (2254,6 tys. zł).

Stan funduszu na koniec roku obejmował środki pieniężne w kwocie 3617,2 tys. zł, należności w kwocie 101,3 tys. zł i zobowiązania w kwocie 247,1 tys. zł.

Stan środków FPIR na rachunku bankowym KRUS na koniec 2024 r. wyniósł 3617,2 tys. zł i był wyższy o 1081,2 tys. zł w stosunku do stanu na koniec 2023 r. (2536 tys. zł).

Średniomiesięczny stan środków FPIR w 2024 r. wynosił 11 412 tys. zł, przy czym najwyższy stan środków był w sierpniu i wynosił 17 524,5 tys. zł, najniższy w grudniu w kwocie 3617,2 tys. zł.

W 2024 r. wolne środki FPIR lokowane były w formie 11 depozytów terminowych u Ministra Finansów na łączną kwotę 43 000 tys. zł. Średnia kwota lokaty z 12 miesięcy wyniosła 3583,3 tys. zł. Środki lokowano na okres od 18 do 54 dni. Łączne przychody z tytułu zagospodarowania wolnych środków wyniosły 180,7 tys. zł, tj. mniej o 5,3% niż w roku 2023 (190,8 tys. zł). Zwrot wolnych środków pieniężnych FPIR lokowanych w ciągu 2024 r. w depozycie u Ministra Finansów na podstawie art. 48 ust. 1 ufp, nastąpił z rachunku pomocniczego Banku Gospodarstwa Krajowego na konto bankowe FPIR w dniu 16 grudnia 2024 r. W dniu 31 grudnia 2024 r. w depozycie u Ministra Finansów nie były lokowane wolne środki FPIR.

W 2024 r. wolne środki FPIR lokowane były w zakresie przewidzianym w art. 48 ust. 1 ufp. Gospodarowanie wolnymi środkami FPIR nie miało wpływu na terminową realizację zadań FPIR. Środki finansowe pozyskane w ramach

przychodów FPIR w 2024 r. zostały wykorzystane na sfinansowanie kosztów realizacji zadań. W ramach FPIR, KRUS nie posiadała obligacji skarbowych i innych wolnych środków niż te lokowane w formie depozytów u MF.

(akta kontroli str. 59-62, 125-126, 139-174, 182, 185-187, 487, 536)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

5.4. Efekty rzeczowe prowadzonej działalności FPIR

Opis stanu
faktycznego

Zgodnie z art. 80 ust. 1 usr, FPIR przeznaczony jest na finansowanie kosztów rzeczowych wynikających z realizacji zadań KRUS, o których mowa w art. 63 i 64 usr. Stosownie do tych przepisów KRUS prowadzi działalność na rzecz zapobiegania wypadkom przy pracy rolniczej i rolniczym chorobom zawodowym oraz podejmuje działania na rzecz osób wykazujących całkowitą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym, ale rokujących jej odzyskanie w wyniku leczenia i rehabilitacji leczniczej, albo zagrożonych całkowitą niezdolnością do pracy w gospodarstwie rolnym.

W 2024 r. w ramach kosztów realizacji zadań FPIR (65 502,8 tys. zł) sfinansowano następujące zadania:

- z rehabilitacji leczniczej w CRR KRUS skorzystało 12 164 rolników oraz 800 osób uprawnionych do emerytury (52 028,2 tys. zł),
- z rehabilitacji skorzystało 909 dzieci rolników (4487,6 tys. zł),
- przeprowadzono 2560 konkursów dotyczących promowania zasad ochrony zdrowia i życia w gospodarstwie rolnym oraz informowania o zagrożeniach wypadkami przy pracy rolniczej i chorobami zawodowymi, organizowanych przez KRUS dla rolników, osób związanych ze środowiskiem wiejskim, uczniów szkół rolniczych, dzieci i młodzieży, m.in. konkursy wiedzy o BHP dla rolników i osób związanych ze środowiskiem wiejskim, Ogólnokrajowy Konkurs Bezpieczne Gospodarstwo Rolne, Ogólnopolski Konkurs Plastyczny dla Dzieci, konkursy dla uczniów szkół rolniczych, konkursy dla dzieci i młodzieży (1772,1 tys. zł),
- zorganizowano 1166 stoisk propagujących działania prewencyjne KRUS, m.in. zakupiono i wykonano materiały i akcesoria popularyzujące zasady bezpieczeństwa pracy dla rolników oraz osób związanych ze środowiskiem wiejskim (1278,4 tys. zł),
- przeprowadzono 3398 nieodpłatnych szkoleń, spotkań szkoleniowych i konferencji z zakresu BHP w gospodarstwie rolnym dla 99 732 osób. Przeprowadzone szkolenia dotyczyły m.in. zasad bezpiecznej pracy z maszynami i urządzeniami rolniczymi, zasad bezpiecznej pracy przy obsłudze zwierząt, bezpieczeństwa podczas transportu rolniczego, bezpieczeństwa pracy na wysokości, w zagłębieniach i zbiornikach, zasad bezpiecznej pracy ze środkami chemicznymi, bezpiecznego użytkowania instalacji i urządzeń elektrycznych, zapobiegania chorobom odzwierzęcym, udzielania pierwszej pomocy poszkodowanym w wypadkach (294,8 tys. zł).

(akta kontroli str. 179, 537-539)

W ramach umów dotacji na realizację zadań inwestycyjnych m.in.:

- w CRR KRUS w Horyńcu-Zdroju zakupiono specjalistyczny sprzęt rehabilitacyjny, sprzęt do wyposażenia działu żywienia oraz zestawy mebli do pokoi pacjentów (210,4 tys. zł),
- w CRR KRUS w Iwoniczu-Zdroju m.in. zmodernizowano i przebudowano korytarz I piętra, zmodernizowano gabinety lekarskie, przebudowano

- pomieszczenia hotelowe, wymieniono część stolarki okiennej i drzwiowej, zakupiono specjalistyczny sprzęt rehabilitacyjny (766,3 tys. zł),
- w CRR KRUS w Jedlcu zmodernizowano sieć wodociągową, wykonano remont kapitalny pomieszczeń hydroterapii oraz wymieniono instalację wodno-kanalizacyjną, wykonano modernizację tarasów i balkonów nad basenem, zakupiono specjalistyczny sprzęt rehabilitacyjny oraz sprzęty do działu gospodarczego i działu żywienia (2 270,6 tys. zł),
- w CRR KRUS w Szklarskiej Porębie m.in. dokonano modernizacji rur wodnych na obszarze kręgielni, zakupiono specjalistyczny sprzęt rehabilitacyjny, zmodernizowano parking przy budynku głównym CRR KRUS (715,9 tys. zł),
- w CRR KRUS w Świnoujściu zakupiono m.in. specjalistyczny sprzęt rehabilitacyjny oraz sprzęt do działu żywienia (254,6 tys. zł).

(akta kontroli str. 543-545)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Nierzetelnie ustalono w planie rzeczowo-finansowym KRUS na 2024 r. wysokość kosztów osobodnia rehabilitacji rolników, a w konsekwencji liczbę rolników mogących odbyć rehabilitację w 2024 r. Zaplanowane stawki były niższe od stosowanych w 2023 r., czego Prezes miał świadomość na etapie planowania na 2024 r. Skutkiem przyjęcia stawek niższych niż obowiązujące w 2023 r. było zaplanowanie zawyżonej liczby rolników, którzy mogliby skorzystać z rehabilitacji w 2024 r.

Stawki odpłatności za osobodzień za rehabilitację leczniczą w planie rzeczowo-finansowym KRUS na 2024 r. ustalono w przypadkach: schorzeń układu ruchu – 150 zł, w przypadku schorzeń kardiologicznych oraz po przebytej chorobie COVID-19 – 160 zł oraz w ramach programu Szkoła pleców – 190 zł. W 2023 r. stawki te zmieniały się w trakcie roku i odpowiednio osiągnęły kwotę: 210 zł, 210 zł i 220 zł.

Odnosnie do wysokości stawek Prezes KRUS wyjaśnił m.in. (...) *W załączniku do materiałów planistycznych przekazany został projekt planu finansowego uwzględniający wzrost stawek za osobodzień dla rolników i dzieci (...) ale Ministerstwo Finansów nie wyraziło zgody na powyższe, i projekt pozostał w wersji w ramach przyznanego limitu środków finansowych na rok 2024. Ponadto pragnę nadmienić, że Komisja Organizacji i Gospodarki Finansowej Rady Rolników oraz Rada Rolników jako całość na posiedzeniu w dniu 2 sierpnia 2023 r. wyraziła swoją opinię w sprawie podniesienia stawek za osobodzień na rok 2024. Ministerstwo Finansów nie odniosło się pozytywnie do wzrostu stawek w przedstawionej propozycji (...).*

W 2024 r. do OR KRUS wpłynęło łącznie 18 395 wniosków o świadczenia rehabilitacji leczniczej rolników, zakwalifikowanych zostało 15 864 wniosków. Ponadto liczba wniosków pozostałych do realizacji sprzed 2024 r. wyniosła 12 588. Łącznie zatem pozostawało do realizacji 28 452 zakwalifikowanych wniosków. W 2024 r. propozycję rehabilitacji przedstawioną przez KRUS odrzuciło 3470 wnioskodawców.

Ponadto Prezes KRUS wyjaśnił m.in. (...) *Tworząc plan kosztów i wydatków Funduszu Prewencji i Rehabilitacji, przyjęto założenie skierowania 14 220 rolników na rehabilitację leczniczą w oparciu o dane statystyczne z lat 2000–2019 (...). Liczba ta jest utrzymywana ze względu na coraz większą liczbę wniosków wpływających do jednostek organizacyjnych Kasy (...).*

Mając na względzie powyższe stanowisko Ministerstwa Finansów, KRUS w trakcie roku budżetowego zwiększyła stawki za osobodzień na rehabilitację, w stosunku do stawek określonych w planie rzeczowo-finansowym na 2024 r. i jednocześnie zmniejszyła liczbę rolników, którzy skorzystali z rehabilitacji do poziomu 12 164 rolników⁷⁰.

W grudniu 2023 r. KRUS zawarła z CRR KRUS umowy na udzielanie świadczeń rehabilitacji leczniczej na 2024 r. W umowach tych liczba rolników podlegających rehabilitacji leczniczej została zmniejszona do poziomu 13 995, tj. o 225 osób mniej w stosunku do planu rzeczowo-finansowego KRUS na 2024 rok, by wraz z ostatnim aneksem osiągnąć poziom 12 164 osób (zmniejszono liczbę rolników podlegających rehabilitacji o kolejne 1831 osób w porównaniu do umów z CRR KRUS z grudnia 2023 r. oraz łącznie o 2056 osób w stosunku do planu rzeczowo-finansowego KRUS na 2024 r.).

NIK podkreśla, że urealnianie stawek za rehabilitację rozpoczęto już w kwietniu 2024 r. W aneksach do umów z poszczególnymi CRR KRUS zwiększano wysokość stawek odpłatności za osobodzień do kwoty 200 zł w przypadku schorzeń układu ruchu (stawkę zwiększono o 25% w stosunku do planu rzeczowo-finansowego na 2024 r.); do kwoty 200 zł w przypadku schorzeń kardiologicznych oraz po przebytej chorobie COVID-19 (zwiększenie stawki o 20%) oraz do kwoty 220 zł w przypadku programu Szkoła pleców (zwiększenie stawki o 13,6%).

Najwyższa Izba Kontroli zauważa, że Minister Finansów pismem z dnia 16 sierpnia 2023 r. skierowanym do Prezesa KRUS zwrócił się o skorygowanie planu w taki sposób, aby łączna kwota kosztów i wydatków pozostała na poziomie 2023 r. W związku z tym KRUS zaplanował koszty i wydatki na poziomie 2023 r. pomimo, że w planie finansowo-rzeczowym na 2024 r. powinien już określić urealnione stawki odpłatności w działalności rehabilitacyjnej i adekwatnie zaplanować liczbę rolników mogących odbyć rehabilitację.

(akta kontroli str. 657-658, 667-670, 1039-1047, 1081-1104, 1045-1046, 1111, 1115-1119, 1243-1260, 1263-1274, 1283-1287, 1529-1530, 3670-3969)

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia wykonanie planu finansowego FPIR. Zrealizowane przychody FPIR umożliwiły realizację zadań funduszu. Prawidłowo dokonano zmiany planu finansowego. Koszty FPIR realizowane były zgodnie z przepisami, zawartymi umowami, celowo i gospodarnie oraz zostały rzetelnie rozliczone. Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły wydatków z tytułu dotacji przekazanej CRR KRUS w Świnoujściu na realizację szkoleń oraz nierzetelnego ustalenia w planie rzeczowo-finansowym KRUS na 2024 r. liczby i wysokości stawek przeznaczonych na rehabilitację rolników. Stwierdzone nieprawidłowości nie miały wpływu na ocenę realizacji planu finansowego FPIR. NIK zwraca uwagę, że stosowane mechanizmy kontroli zarządczej w KRUS nie w pełni zapewniały prawidłowość udzielania dotacji w kontrolowanych przez NIK umowach. Plan rzeczowo-finansowy w zakresie rehabilitacji leczniczej rolników powinien być opracowany na podstawie realnych założeń i stanowić podstawę efektywnej i racjonalnej realizacji ustawowych celów i zadań KRUS.

OBSZAR

Opis stanu faktycznego

6. Sprawozdawczość

Kontrolą objęto prawidłowość sporządzenia ostatecznych sprawozdań:

- rocznych sprawozdań za 2024 r. dysponenta części 72 – KRUS: Rb-23 Sprawozdanie o stanie środków na rachunkach bankowych państwowych jednostek budżetowych, Rb-27 Sprawozdanie z wykonania planu dochodów

⁷⁰ Dane wynikające ze sprawozdania KRUS-14 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2024 r.

budżetowych, Rb-28 Sprawozdanie z wykonania wydatków budżetu państwa, Rb-BZ 1 Sprawozdanie z wykonania wydatków budżetu państwa w układzie zadaniowym,

- w zakresie operacji finansowych KRUS – Rb-Z Kwartalne sprawozdanie o stanie zobowiązań według tytułów dłużnych oraz poręczeń i gwarancji za IV kwartał 2024 r.,
- Rb-33 Sprawozdanie z wykonania planu finansowego państwowego funduszu celowego za IV kwartał 2024 r. (dla FA, FER oraz FPIR),
- Rb-40 Sprawozdanie z wykonania, określonego w ustawie budżetowej na dany rok budżetowy, planu finansowego państwowego funduszu celowego za grudzień 2024 r. (dla FA, FER oraz FPIR),
- RB-BZ2 Roczne sprawozdanie z wykonania planu finansowego państwowego funduszu celowego w układzie zadaniowym za 2024 r. (dla FA, FER oraz FPIR),
- Rb-FER Sprawozdanie z wykonania wybranych elementów planu finansowego FER za grudzień 2024 r.

Sprawozdania zostały sporządzone prawidłowo pod względem formalno-rachunkowym, merytorycznym oraz w terminach wynikających z rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 11 stycznia 2022 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej⁷¹, rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 28 grudnia 2011 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej w układzie zadaniowym⁷² oraz rozporządzenia Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 17 grudnia 2020 r. w sprawie sprawozdań jednostek sektora finansów publicznych w zakresie operacji finansowych.⁷³

W dniu 28 lutego 2025 r. do Ministerstwa Finansów oraz Głównego Urzędu Statystycznego przekazano korektę sprawozdania RB-FER za grudzień 2024 r. wynikającą z ujęcia w księgach rachunkowych zdarzeń gospodarczych.

W dniu 3 marca 2025 r. do Ministerstwa Finansów przekazano korektę sprawozdania Rb-40 FPIR za grudzień 2024 r. wynikającą z błędu podczas zatwierdzania sprawozdania w systemie TREZOR.

W dniu 13 marca 2025 r. do Ministerstwa Finansów zostały przekazane korekty dwóch sprawozdań: Rb-33 FPIR za IV kwartał 2024 r. oraz Rb-40 FPIR za grudzień 2024 r. Przyczyną korekty ww. sprawozdań była konieczność skorygowania kwot wykazanych w wykonaniu planu FPIR w związku z nieprawidłowością, ujawnioną przez kontrolę NIK, dotyczącą nadmiernie pobranej dotacji inwestycyjnej dla CRR KRUS w Świnoujściu oraz stwierdzonym błędem rachunkowym.

Dane wykazane w sprawozdaniach jednostkowych Centrali KRUS za 2024 r., tj. Rb-23, Rb-27, Rb-28, Rb-BZ1 oraz jednostkowych Rb-Z dla części 72-KRUS były zgodne z danymi wynikającymi z ewidencji księgowej Centrali KRUS.

Sprawozdania za 2024 r. dla FER, FA oraz FPIR, tj. zbiorcze Rb-33, Rb-40, Rb-BZ2 oraz sprawozdanie Rb-FER sporządzono na podstawie sprawozdań Centrali KRUS i 16 sprawozdań OR KRUS.

Stosowany system kontroli zarządczej zapewniał w sposób racjonalny prawidłowość sporządzania sprawozdań objętych kontrolą.

(akta kontroli str. 1730-1749, 3208-3669)

⁷¹ Dz. U. z 2024 r. poz. 454, ze zm.

⁷² Dz. U. z 2021 r. poz. 1731.

⁷³ Dz. U. z 2023 r. poz. 652.

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli opiniuje pozytywnie sporządzone przez KRUS sprawozdania budżetowe (roczne i za IV kwartał 2024 r.) i w zakresie operacji finansowych za IV kwartał 2024 r. Sprawozdania zostały sporządzone terminowo oraz prawidłowo pod względem formalno-rachunkowym i merytorycznym. Kwoty wykazane w sprawozdaniach dysponenta części 72 – KRUS i w sprawozdaniach jednostkowych dysponenta funduszy FER, FA i FPIR sporządzonych w Centrali KRUS były zgodne z danymi wynikającymi z ewidencji księgowej w Centrali KRUS. Stosowany system kontroli zarządczej zapewniał w sposób racjonalny prawidłowość sporządzania sprawozdań.

V. Uwaga i wniosek

OBSZAR

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następującą uwagę i wniosek:

Uwaga

Zapewnienie funkcjonowania adekwatnej, skutecznej i efektywnej kontroli zarządczej w zakresie udzielania dotacji ze środków FPIR.

Wniosek

Rzetelne sporządzanie planu finansowo-rzeczowego FPIR w zakresie działalności rehabilitacyjnej.

VI. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w formie dokumentu elektronicznego.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie⁷⁴ umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Prezesa Najwyższej Izby Kontroli. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania
uwagi i wykonania
wniosku

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego o sposobie wykorzystania uwagi i wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, 18 kwietnia 2025 r.

⁷⁴ Najwyższa Izba Kontroli zwraca się z prośbą o zgłaszanie, w miarę możliwości, zastrzeżeń opatrzonych kwalifikowanym podpisem elektronicznym na adres elektronicznej skrzynki podawczej (ePUAP) NIK lub przy wykorzystaniu publicznej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego na adres do doręczeń elektronicznych NIK. W przypadku zaś doręczania przesyłki listowej z zastrzeżeniami przez operatora wyznaczonego, NIK zwraca się z prośbą o dodatkowe przekazanie skanu tych zastrzeżeń na adres mailowy NIK wskazany w stopce na pierwszej stronie niniejszego wystąpienia.

Wiceprezes
Najwyższej Izby Kontroli
Piotr Miklis
/-/